Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

16 февраль, жума, 1996 йил

Сотувда эркин нархда. № 35 (1288)

ПОЙТАХТ ФАОЛЛАРИ ЙИҒИЛИШИ

14 февраль куни Тошкент шаҳри фаолларининг йиғилиши бўлди. Унда пойтахтимизнинг 1995 йилги ижтимоий-иқтисодий ривожланиши якунлари ва иқтисодий ислоҳотларни янада чуқурлаштириш вазифалари муҳокама қилинди.

Йиғилишда шаҳарнинг иқтисодий ва ижтимоий ривожланишидаги мавжуд камчиликларни бартараф этиш, ислоҳотларни муваффақиятли давом эттириш, энг аввало, хусусийлаштириш ва корхоналарни давлат тасарруфидан чиқаришни жадаллаштириш, ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш, бозорни истеъмол моллари билан тўлдириш, уй-жой қурилишини ривожлантириш, жумладан, 1996 йилга мўлжалланган ишларни бажаришга асосий диққат-эътибор қаратилди.

Фаоллар йиғилишида Тошкент шаҳри ҳокими К. Тўлаганов нутқ сўзлади.

(ЎзА).

• ИСЛОҲОТ ОДИМЛАРИ

ОДИЛ ЙЎЛ

Мамлакатимиз ғоят катта иқтисодий ўзгаришлар жараёнини бошдан кечирмоқда. Ҳар бир соҳада янгиланишлар содир бўлаяпти. Мулкчилик шакли ўзгача тус олиб, хусусий тадбиркорликка кенг йўл очиб берилаётир.

Бошқача қилиб айтганда, бозор иқтисодиётининг иккинчи босқичи қизғин паллага кирди.

Шубҳасиз, республикамиз бюджетининг даромадлар қисми ҳам кўзда тутилган ўзанда олиб бориляпти. Мамлакатимизда солиқ сиёсатининг изчиллиги туфайли турли тушумлар, даромадлар давлат ғазнасини бойитяпти.

Мен оддий иқтисодчи сифатида бюджетимиз маблағларининг сарфланишини таҳлил қила туриб, одилона йўл тутилаётганига амин бўлаяпман. Ахир, бу қадар кенг кўламдаги ободончилик ишлари, улкан иншоотларни қуриш, қадриятларимизни тиклаш, тарихий обидаларни таъмирлаш, меъморчилик, маориф, маданият, тиббиёт каби йўналишларга ажратилаётган маблағларни топишнинг ўзи бўлмайди. Олий Мажлисимизнинг навбатдаги сессиясида «Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши ва Давлат бюджетининг 1996 йилги кўрсаткичлари тўғрисида»ги масала муҳокама қилинганда ҳаёлимдан ана шу фикрлар ўтди.

«Мамлакат бюджетининг устқурмаси вилоят бюджетлари» десам, янглиш бўлмас. Андижонликлар ўтган йили иқтисодиётнинг барча соҳалари бўйича кўзда тутилган марраларни эгалладилар. Жумладан, саноат, савдо, қишлоқ хўжалиги ва капитал қурилиш соҳаларида белгиланган режалар ошириб бажарилди. Пахта тайёрлаш режаси 111, дон етиштириш 101 фоизга уддаланди. Саноатда ялпи маҳсулот ишлаб чиқариш 7,7 млрд. сўмга, савдо мол айланиши 11 млрд. сўмга, пуллик хизмат кўрсатиш 885 млн. сўмга адо этилди. Умуман, 1995 йил бюджетининг даромад қисми 105 фоизга уддаланиб, қўшимча 90 млн. сўм миқдорида даромад олинди. Бюджетнинг харажат қисми ҳам кутилгандек бўлди. Яъни иш ҳақи, озиқ-овқат, дори-дармон каби биринчи навбатдаги харажатларни маблағ билан тўлиқ таъминлашга эришилди. Энг муҳими, вилоят бўйича кам таъминланган 175,2 мингдан зиёд оилага қишлоқ, маҳалла, фуқаролар йиғинлари томонидан 98 млн. сўмдан кўпроқ маблағ ажратилди. Капитал қурилишга эса режадаги 355 млн. сўм ажратилиб, у тўлиқ молиялаштирилди.

Бу йилги вилоят бюджети кўрсаткичлари нималардан иборат? Энг аввало бюджет тақчиллиги 1995 йилги харажатларнинг умумий миқдорига нисбатан 7,2 фоиз даражаси сақланиб қолади.

Асакада мамлакатимиз ғазнасини бойитадиган даромад манбаи — «ЎзДЭУавто» қўшма корхонаси иш бошлайди. У минглаб фуқароларни иш билан таъминлаш билан бирга чет эл валютасини ҳам олиб келади.

Фақат шугина эмас. Ўнлаб қўшма корхоналар ички ва ташқи бозор учун тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтиради. Саноат корхоналаримизда қайта жиҳозлаш қизғин боряпти. Эскилари ўрнига жаҳон андозаларига жавоб берадиган янги дастгоҳлар ўрнатиляпти. Буларнинг ҳаммаси иқтисодиётимизни янада юксалтириши табиий.

Зеро, иқтисодиёт томирларининг йўналиши ва аҳамияти ҳар бир фуқаро учун жуда муҳим. У Ватанимизни янада обод, гўзал бўлишига хизмат қилади.

Абдуманноп ТЕШАБОЕВ,
Андижон вилояти молия бошқармасининг бошлиғи.

ОМОНАТЧИ МАМНУН

Куни-кеча матбуотда республика Президентининг «Аҳолининг омонатлардаги ва давлат суғуртаси бўйича пул маблағларини индексация қилиш тўғрисида»ги Фармонини бажариш чора-тадбирлари юзасидан Вазирлар Маҳкамасининг қарори эълон қилинди. Унга кўра 1992-95 йилларда нархлар ошгани ҳисобга олиниб, аҳолининг омонатлари ва давлат суғуртаси бўйича пул маблағлари харид қобилиятини сақлаб қолиш мақсадида уларни индексациялаш миқдори тўрт минг баравар қилиб белгиланди.

— Бундан мамнун бўлган аҳоли «эски» омонатлари юзасидан бўлимимизга тез-тез мурожаат қила бошлагани табиий, — дейди Ўзбекистон Халқ банки Ангрен шаҳар бўлими бошқарувчиси Э. Ҳайдаров.

Бугунги кунда ҳамшаҳарларимиздан салкам етмиш минг киши бизнинг беминнат хизматимиздан фойдаланмоқда. Февраль ойининг иккинчи ярмидан эса фуқароларга кўрсатиб ўтилган омонатлар бўйича махсус «индексация» счётлари очилади ва индексация қилинган суммага омонат дафтарчалари берила бошлайди. Шаҳарда Халқ банкининг 21 шохобчаси фаолият кўрсатмоқда.

(ЎзА).

Шаҳрихон тўқимачилик ишлаб чиқариш очиқ турдаги ҳиссадорлик жамияти республикамизнинг «Маҳаллий саноат» давлат корпорациясига қарашли йирик корхоналардан. Бу ерда, асосан, атлас ва шойи газламалар ишлаб чиқарилади.

Корхонада бозор талабларидан келиб чиқиб ҳозирда харидоргир бўлган ип-газламалар ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Бироқ «Маҳаллий саноат» корпорациясига қарашли бўлмаган ип-газлама ишлаб чиқариш комбинатларидан олиб келинаётган 29, 50 текс ва бошқа турдаги зарур ипларнинг баҳоси жуда юқори бўлганлиги учун уларни корхонанинг ўзида тайёрлашни йўлга қўйиш мақсад қилиб қўйилди. Тумандаги «Семург» ип-йигирув корхонаси билан шартнома тузилиб, уларнинг ип-йигирув цехи бир йил муддатга ижарага олинди. Бу ерда ҳиссадорлик жамияти эҳтиёжи учун зарур бўлган 250 тонна ип тайёрлашга киришилди. Шунинг ҳисобига бугунги кунда пахта ипидан тўқилган матоларнинг нархи анча арзон ва харидоргир бўлишига эришиляпти.

СУРАТДА: тўқувчи Марҳабо Раҳмонова.

Ш. Олимов олган сурат.

ТЕМИРЙЎЛДА БОРАДИГАН БЎЛАМИЗ

Умумий узунлиги 730 чақирим бўлган Учқудуқ-Нукус темир йўли қурилиши давом этмоқда.

Бу мамлакатимиздаги энг йирик қурилишлардан биридир. Пудратчилар зиммасига 3,3 миллион куб метр ҳажмдаги тупроқни ташиш, 192 та сунъий иншоот, 38 кўприк, 42,5 километрлик бекат йўллари, 117 километр узунликдаги алоқа йўналишларини қуриш, 210 минг куб метрлик тош ва харсангларни портлатиш каби мураккаб вазифалар юклатилган.

Режага кўра, шунингдек, Қорақалпоғистон ҳудудидаги 90 километрлик Султон Уайс тоғи — Нукус темир йўли таъмирланади. Тўрткўл, Беруний, Элликқалъа туманларида янги бекатлар қурилади.

Қурилишнинг бош пудратчиси — «Ўртаосиётранспорт-қурилиш» тресги бўлинмалари томонидан ўтган йили Тўрткўл яқинида қарийб 30 чақирим узунликдаги темир йўл фойдаланишга топширилди. Бу йил эса Тўрткўл ва Нукус оралиғидаги 180 километрлик йўлда ишчи поездлар қатнай бошлайди. Ва, ниҳоят, икки мингинчи йилга келиб, Учкудуқ-Нукус темир йўли тўлалигича фойдаланишга топширилади. Бу ҳол Қорақалпоғистондан Фарғонага қадар фақат ўз мамлакатимиз тупроғи орқали темир йўлда бориш имконини беради.

Ҳайитбой АБДУСОДИҚ,
«Халқ сўзи» мухбири.

АХБОРОТ МАРКАЗИ: ФОЙДАЛИ МУЛОҚОТЛАР

ЎЗБЕКИСТОН Республикасининг Президент девонида Ахборот маркази ташкил этилганидан сўнг орадан ўтган қисқа давр бундай марказнинг мунтазам фаолият кўрсатиб туриши мамлакат оммавий ахборот воситалари, радио ва телевидение ҳамда Ўзбекистон ахборот агентлиги ходимлари учун ҳаётий зарурат, айни чоғда давр тақозаси эканлигини яққол кўрсатди. Ахборот маркази иш бошлаган дастлабки кунларданоқ турли соҳа вазирликлари, идоралар, давлат қўмиталари раҳбарлари ва мутахассислари билан журналист-шарҳловчиларнинг учрашувлари ташкил этила бошланди ва эндиликда бу фойдали тадбир яхши анъанага айланиб қолди.

Бундан бир неча кун муқаддам Ахборот марказида журналист-шарҳловчиларнинг республика давлат Солиқ қўмитаси раҳбарлари ва мутахассислари билан бўлиб ўтган учрашувларида республикада олиб борилаётган солиқ сиёсатининг ўзига хос жиҳатлари, тизимда мавжуд бўлган муаммолар ва уларнинг ечимлари хусусида, шунингдек, матбуот ходимлари биринчи навбатда эътибор беришлари зарур бўлган масалалар юзасидан фикр-мулоҳаза юритган эдилар.

Журналист-шарҳловчилар куни кеча яна Ахборот марказида тўпланишиб, республика меҳнат вазири О. Обидов ҳамда вазирлик мутахассислари билан давра суҳбати ўтказдилар. Вазир матбуот вакилларига яқинда эълон қилинган «Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодекси тўғрисида»ги янги қонуннинг моҳияти, ўзига хос жиҳатлари, дунёдаги кўпгина ривожланган мамлакатларда амал қилаётган шундай қонунлар билан сиёсий нисбати ҳамда жаҳон экспертларининг баҳосини шарҳлаб берди. Давра суҳбатида бозор муносабатлари шароитида иш берувчилар билан ёлланма ишчилар ўртасидаги ўзаро алоқалар қай йўсинда ўзгариб, изга тушиб бораётгани, меҳнат биржасини ташкил этишнинг бугунги аҳволи, республикада ишсизликнинг олдини олиш, вақтинча ишсизларни иш билан банд қилиш ва уларни касбга йўналтириш, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш каби долзарб масалалар қизғин ва холис муҳокама этилди.

Учрашув пировардида О. Обидов ва вазирлик мутахассислари янги қонунга мувофиқ меҳнат муносабатлари, ҳуқуқий кафолатларга оид журналист-шарҳловчиларни қизиқтирган кўплаб саволларга жавоб бердилар.

Ахборот марказида ташкил этилаётган бундай учрашувлар оммавий ахборот воситалари орқали янги қонунларни шарҳлаш ва тушунтириб бориш йўли билан республика аҳолисининг ҳуқуқий билимларини оширишга хизмат қилиши шубҳасиздир.

Ю. БЕКМУРОДОВ,
А. ЙЎЛДОШЕВ.
«Халқ сўзи» шарҳловчилари.

• Чорва қишлови қандай ўтмоқда?

КАСАЛНИ ЯШИРСАНГ, ИСИТМАСИ ОШКОР ЭТАДИ

КЕЙИНГИ пайтларда наслчилик ишларининг издан чаққанлиги, чорва туёғини кўпайтириш, маҳсулдорликни ошириш каби долзарб ишлар пала-партиш ташкил этилаётгани, айрим жойларда ўз ҳолига ташлаб қўйилгани туфайли Қашқадарё вилоятининг шу тармоғида ташвишли ҳолат юзага келди.

ЎТГАН ЙИЛИ юқори ташкилотларга берилган маълумотларга кўра, вилоят хўжаликларида 459 минг тонна дағал озуқа тўпланган. Унинг 70 минг тоннаси беда пичанидир. Вилоятда 845 минг қўй-эчки, 159 минг бош қорамол боқилаётганлигини ҳисобга олсак, қишлов учун 81 минг тонна беда пичани, 26 минг тонна сенаж, 257 минг тонна силос, 75 минг тонна ҳашаки лавлаги кам тайёрланганлигини кўрамиз. Қизиғи шундаки, ўша тағи кам озуқани сарфлашда исрофгарчиликка, айрим ҳолларда эса кўзбўямачиликка ҳам йўл қўйилган. Ҳисоботлар бўйича хўжаликларда жамғарилган дағал озуқанинг 60 фоизи қишлов бошланмасданоқ молларга едириб бўлинган. Шунингдек, Қамаши туманида 57 фоиз, Чироқчи ва Ғузор туманларида 55 фоиз хашак куз ойларидаёқ сарф қилинган. Қизиғи шундаки, ушбу туманларда жамғарилмаган емхашак чорва молларига едирилди, деб хужжат расмийлаштирилган.

Қишлов давом этаётган ҳозирги кунларда йоҳада аҳвол қалай?

Афсуски, вилоятдаги мавжуд чорвачилик ва хўжалик жамоалари раҳбарлиги ўтган йиллардаги талофатлар ва камчиликлардан тегишли хулоса чиқаришмаётир. Бу йилги қишловга ҳам пухта тайёргарлик кўрилмади. Натижада Ғузор тумани хўжаликларида режадаги 18.210 тонна ўрнига 1807 тонна силос тайёрланди, холос. Жаъми 10 фоиз силос бостирилган туманда қандай қилиб сут, гўшт етиштиришни кўпайтириш ҳақида гап бўлиши мумкин?

Туманда дағал озуқа тўплаш 70 фоиз, бошқа ширали озуқалар 53 фоиз уддаланганининг ўзи ҳам чорвачиликка иккинчи даражали иш деб қаралаётганлигини кўрсатиб турибди. Қолаверса, вилоятда кўзда тутилган 30,5 минг гектар майдонга силос учун такрорий маккажўхори экилмай қолди. Бу режа Муборак тумани хўжаликларида 5 фоиз, Баҳористонда 9 фоиз, Деҳқонобод туманида 11 фоиз, Нишонда 14 фоиз бажарилди, холос.

Озуқабоп экинларга вақтида ишлов берилмаганлиги, ўрибйиғиб олиш муддатлари эътиборсизлик туфайли чўзиб юборилгани оқибатида кутилган натижаларга эришиб бўлмади. Косон туманида беда ҳосилдорлиги 48 центнер, Чироқчида 46, Баҳористон ва Деҳқонобод туманларида 43 центнер бўлди.

Мутахассисларнинг фикрича, воҳа шароитида ҳар бир шартли молга ўртача 15 центнер озуқа бирлиги ғамлаб қўйилиши талаб этилади. Лекин, Ғузор тумани хўжаликларида қишловга ҳар бир шартли мол учун 3,2 центнердан, Муборак туманида 3,7, Нишон ва Деҳқонобод туманларида 4,7, Баҳористон туманида 5,4, Яккабоғ туманида 6, Чироқчи туманида 6,3 центнердан озуқа бирлиги жамғарилди.

Айрим ҳиссадорлик жамиятларида эса аҳвол бундан ҳам баттар. Нишон туманидаги «Ойдин» ҳиссадорлик жамияти, «Самарқанд» жамоа ширкат хўжалиги, Қарши туманидаги «Гулистон» ҳиссадорлик жамияти ана шулар жумласидандир.

Жойларда меҳнат интизомининг бўшашиб кетганлиги, назоратнинг мутлақо йўқлиги, мутахассисларга, ҳиссадорлик жамиятларининг етакчиларига нисбатан талабчанлик кучайтирилмаганлиги оқибатида озуқа тўплаш ўз ҳолига ташлаб қўйилди. Айрим раҳбарлар кундалик берилаётган ёлғон маълумотларга маҳлиё бўлиб, ишнинг ҳақиқий аҳволидан бехабар бўлдилар. Натижада, ўтган йили 1994 йилга нисбатан Чироқчи туманида ҳар бир сигир ҳисобига сут 460 кило, шаҳрисабзлик чорвадорлар эса 440 килога камайтириб юбордилар.

Қамаши ва Қарши туманларида ҳам ҳар бир сигирдан соғиб олинаётган сут 400 килограммга озайди.

Кейинги йилларда Қашқадарёда наслчиликка умуман эътибор берилмай қўйилди. Сунъий қочириш ишлари издан чиқди. Оқибатда кўплаб сигирлар қисир қолиб кетди. Бу соҳадаги ишлар назоратсизлик туфайли чалкаштириб юборилди ва амалоқибат боши берк кўчага кириб қолинди. Натижада, сигирлардан бузоқ олиш ўтган йилга нисбатан Чироқчи туманида 230 бош, Косон туманида 302 бош, Қарши туманида 309 бош, Шаҳрисабз туманида эса 450 бош камайди.

Деҳқонобод туманидаги «Оқдаҳана», «Оқтош», «Калтаминор» каби хусусийлаштирилган фермаларда ҳар юз бош сигирдан 22-23 тадан бузоқ олинганлигининг ўзи ҳам бу жойларда чорвачилик лоқайд, ҳатто нопок кимсалар қўлига тушиб қолганлигини исботлаб турибди. Деҳқонобод туманида ўтган йили ҳар юз бош сигирдан 40 тадан, Чироқчи, Баҳористон туманларида 39-43 тадан, Усмон Юсупов ва Косон туманларида 44 тадан бузоқ олинганлигига нима дейсиз?

Тўғри, бугун вилоятда йирик наслчилик бирлашмаси мавжуд. Афсуски, номдор ташкилот раҳбарлари наслчилик ишларини тўғри ташкил этиш ўрнига бир хўжаликдан иккинчи хўжаликка мол сотишда воситачилик қилишдан нарига ўтолмаётирлар.

Вилоятдаги 22 хўжаликнинг чорвачилик фермалари наслчиликка ихтисослаштирилган эди. Лекин, фермалар ҳам Вазирлар Маҳкамасининг қарорига зид равишда ҳиссадорлик жамиятларига айлантириб юборилди. Бу билан аҳвол ўнгландими? Аксинча, наслчилик ишларига путур етказилди. Наслдор молларнинг ўз-ўзидан озайиб кетишига йўл қўйилди.

Қарши туманидаги Собир Раҳимов номли жамоа-ширкат хўжалигининг «Зафар» наслчилик-ҳиссадорлик жамиятида қорамоллар сони 82 бошга камайганлиги, 65 бош сигир ўринсиз сўйиб юборилгани аниқланди. Бир вақтлар бор бўлган сунъий қочириш пункти кўпдан бери ишлатилмаяпти.

Вилоятдаги фермаларда озуқа рационининг чорвачилик қоидаларига мос равишда тузилмаётганлиги ҳам гўшт ва сут етиштириш режаларини барбод этаётир. Вилоят бўйича давлатга топширилган 10 минг 176 бош қорамолнинг ўртача тирик вазни атиги 275 килограммга тўғри келди. Моллар яхши семиртирилмай гўштга топширилаётгани натижасида вилоят хўжаликларида қарийб 3 минг тонна гўшт йўқотилган.

Туманларда бу соҳадаги аҳвол янада ачинарли. Деҳқонобод туманида гўштга топширилган ҳар бир қорамол тирик вазнда 192 килограмм, Ғузор туманида 204 килограмм, Баҳористон туманида эса 252 килограммдан тош босган. Бир вақтлар давлатга топшириладиган ҳар бир қўйнинг тирик вазни 50 килодан кам бўлмаслиги белгилаб қўйилган эди. Кейинги йилларда шу оддий қоида ҳам қўпол равишда бузилди.

Бугунги кунгача вилоятдаги 240 та хўжаликда ҳиссадорлик жамиятлари ташкил этилган бўлса-да, раҳбарларнинг иш услуби, мулкка бўлган муносабати ўзгармаётгани сабабли уларнинг аксарияти 1995 йилни фойда олиш ўрнига зарар билан якунлади.

Яна мисолларга мурожаат этамиз: Чироқчи туманида хусусийлаштирилган фермаларда қорамоллар сони ўтган бир йил ичида 3180 бошга, сигирлар 1101 бошга, сут етиштириш 1670 тоннага, ҳар бир сигирнинг ўртача маҳсулдорлиги 460 килограммга камайди. Нишон, Косон, Баҳористон, Деҳқонобод туманларида ҳам бу соҳада жиддий камчиликларга йўл қўйилди.

Нега? Чунки, ҳиссадорлик жамиятларига уқувсиз, малакасиз кишилар раҳбарлик қиляпти. Масалан, Қарши туманидаги «Навбаҳор» ҳиссадорлик жамиятини 10 синф маълумотига эга бўлган Сафар Тўраев бошқаради. Жамиятга бундан икки йил муқаддам 435 бош қорамол берилган эди. Раиснинг чорвачиликдан бехабарлиги, уқувсизлиги оқибатида 100 бошга камайди. Ғузор туманидаги «Бўстон», Қарши туманидаги «Гулистон», Нишон туманидаги «Ширинобод», Косон туманидаги «Бобур» ҳиссадорлик жамиятларида ҳам шундай ачинарли аҳволни кўриш мумкин.

Чорвачиликдаги бундай ўзибўларчиликлар оқибати кишини жиддий ўйлашга, аҳволни ўнглаш йўл-йўриқларини қидириб топишга ундайди. Чунки, чорвачиликдаги депсинишлар туфайли вилоятда гўшт сотиш минг тоннага, сут сотиш қарийб 10 минг тоннага камайтириб юборилди.

Шу кунларда чорва қишлови қандай ўтаяпти?

Қишловга ҳар бир шартли чорва моли учун 3,2-5 центнердан озуқа жамғарган Муборак, Баҳористон, Деҳқонобод, Нишон, Косон ва Ғузор туманларида қишловнинг қандай бораётгани шундоқ ҳам маълум. Ушбу туманлардаги чорвадор хўжаликларда қиш чилласи тугамай, жамғарилган озуқанинг 70-80 фоизи молларга едириб бўлинди. Ем-хашак етишмаслиги оқибатида чорва молларининг аксарият қисми ориқлаб, маҳсулдорлиги 50 фоизга тушиб кетди.

Баҳористон туманидаги «Ўзбекистон», Нишон туманидаги «Нишон» жамоа-ширкат хўжаликларининг бир вақтлар бутун республикага довруғи таралганди. Бу икки хўжаликда гўшт, қоракўл тери, жун етиштиришнинг ўзига хос тажриба мактаби яратилганди. Афсуски, бугун уларнинг фаолияти тўғрисида ҳам ижобий фикр билдириш қийин.

Кези келганда шуни ҳам таъкидлаш керакки, ўтган йилги ғалла мавсумида 475 минг 960 тонна дон етиштирилгани ҳақида маълумотлар тайёрланган эди. Ана шу донни тозалаш, давлатга топшириш жараёнида 75 минг тоннага яқин дон чиқитга чиққанлиги ҳам ҳужжатларда қайд этилган. Ҳолбуки бу чиқитдан мутахассисларнинг таъбирича, чорва учун тўйимли озуқа тайёрлаш мумкин.

Қолаверса, ўтган йилги ҳисоб-китобларда 46 минг тоннадан ортиқ дон хўжаликларнинг ўзида қолдирилгани таъкидланган. Лекин, қишлов долзарб паллага кирган, чорва молларига тўйимли озуқа талаб этилаётган бир пайтда ўша дон чиқити — хўжаликларда қолдирилган ғалла аксарият чорвадор хўжаликларда умуман йўқлиги маълум бўлиб қолди. Бу маҳсулот қаёққа ғойиб бўлганлигини ҳеч ким билмайди. Ҳатто, вилоят ҳокимининг қишлоқ хўжалиги масалалари бўйича ўринбосари Раим Раҳмонов ҳам ем учун қолдирилган доннинг тақдиридан бехабар. Эл-юрт фаровонлиги йўлида қилинаётган ишларда қалбакичиликка йўл қўйиб бўлмайди. Айниқса, чорвачиликда унинг иситмаси бошқа соҳаларга нисбатан тезроқ ошкор бўлади.

Пўлат ГАДОЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ЖАМИЯТ. МУЛКДОР. ТАРАҚҚИЁТ...

(Давоми. Боши ўтган сонда.)

ЖАДИДЧИЛИК ВА ЎРТА ТАБАҚА

Буюк Ипак йўлидан ҳали карвонлар қатнаётган, буюк империялар гуркираб турган замонда **Мовароуннаҳрда ҳам кудратли давлатчилик анъаналари шаклланган, савдо-сотиқ, ҳунармандчилик, маънавият, фан, маданият юксак даражада ривожланганди.** Афсуски ўтган аср ниҳоясига келиб, Мовароуннаҳр таназзулга юз тутди. Давлатчилик сақланиб қолган бўлса-да Қўқон, Хиванинг аввалги шавкатига путур кетган, заифлашиб, овруполашишга мойиллик сезилаётганди. Нисбатан консерватив Бухорои шариф эса олис-олис замонларнинг шавкату қудрати тимсолларини ўзида сақлаб қолган энг сўнгги оролчадек ҳамон шарқона удумлар билан умригузаронлик қиларди. **Бухоро ҳаётининг барча жиҳатлари тўрт унсурга қурилгани бежиз бўлмаса керак. Булар: Амирнинг ҳокими мутлақлиги, овлоқлик, Ўрта Осиёнинг диний марказлиги («Бухоро қуввати — исломи дин аст»), Мовароуннаҳрнинг ўтмиш маданиятига ворислик мақоми...**

Жадидчиликнинг бош хусусиятлари ҳам ана шу тўрт унсур асосида шаклланган сир эмас. Жадидлар мутлақ ҳокимиятга қарши демократияни ялов қилиб кўтаришди, овлоқлик, аҳоли қашшоқлигидан — ижтимоийлик, диндорликдан — динпарварлик, маданий ҳаёт қадимийлигидан — маърифатлилик пайдо бўлди.

Жадидчилик аҳолининг **озчиликни ташкил этувчи ўрта қатлами — савдогарлар, ҳунармандлар, кичик амалдорлар, дин уламолари, зиёлилар орасида кенг тарқалганди.** Амалда бу қатлам Мовароуннаҳр тарихий анъаналарининг давомчилари эди.

Зиёлилар Шарқнинг ўлмас шоирларию мутафаккирлари адабий, илмий меросини кўз қорачиғидай асраб келишарди. Тужжору бозоргонлар Ипак йўли даврининг энг яхши савдо анъаналарига риоя қилишар, инқилобгача салмоқли олди-бердиларда ҳам лафздан ортиқ ишончли кафолат бўлмасди. Салтанат анъаналари кичик амалдорлар қон-қонига сингиб кетганди.

Хуллас, жадидчилик минтақани ривожлантиришнинг тарихий анъаналарини онгли равишда ўзида мужассам этган, қадимий Бухоро ҳаёти эса бунга замин яратганди.

Тадрижий ривожланиш жараёнида жадидларнинг дастурий режалари ички, ташқи вазиятга қараб ўзгариб борди. Мадрасалар ислоҳ қилиниб дунёвий таълим тизимига ўтилиши, маданий-оқартув ишлари, сўз эркинлиги ва матбуот масаласига эътиборнинг кучайгани шулар жумласидандир. Ёшбухорочилар жадидларнинг ҳаракат доирасини анча кенгайтириб, эътиборни кўпроқ сиёсий ислоҳотларга қаратишди. **Амалдорлар бедодлигига чек қўйиш** (бошқарувни ислоҳ этиш), **Конституцион бошқарув** (ҳукуматни ислоҳ этиш), **ҳуқуқий кафолатлар** (қонунчиликни ислоҳ этиш), **Туркистон мухторияти** (давлат мустақиллиги) ва бошқа талай муаммолар кун тартибидаги масалага айланди. **Бир сўз билан айтганда, жадидлар ва ёшбухорочиларнинг пайдо бўлиши тасодифий ҳол эмас, бу ҳаракат жамият онгида туб бурилишлар юз берганини, эркин бозор муносабатларига асосланган мустақил, дунёвий давлат қуриш ғояси етилганидан далолат эди.** Наломатлар бўлсинким, бу ҳаракат, бу ғоя тарихий жараённинг терс эврилиши оқибатида барбод бўлди.

ИСЛОҲОТ РАҲНАМОСИ

Ислоҳотларнинг **ташкилотчиси ва меъмори** шак-шубҳасиз дастлаб Бухоро халқ республикаси, кейинчалик ЎзССР ҳукуматини бошқарган йиллари сиёсий, иқтисодий, дипломатлик салоҳияти ёрқин намоён бўлган **Файзулла Хўжаев** эди. У бой маънавияти, юксак савияси билан ёшбухорочилар орасида алоҳида ажралиб турарди.

Мустақил тадбиркорлик фаолиятидан бой тажриба тўплаган Ф. Хўжаев муаммоларга ҳамиша амалий ёндошар, оқилона ечим топарди. Далил айтиш мумкинки И. Гаспиринский, Беҳбудийларнинг жадидчилик назарияси Ф. Хўжаев амалиётчилиги билан мустаҳкамланди.

Ф. Хўжаев шахсиятига хос яна бир фазилат ҳақида. У кенг қамровли танқидий мушоҳада соҳиби бўлиб, дунёни теран идрок этарди. Ҳам диний, ҳам дунёвий илмлардан бирдай боҳабар бу инсон камбағалнинг ҳам, бойнинг ҳам, деҳқоннинг ҳам, ҳунарманднинг ҳам кўнглига йўл топа билди. Эҳтимол бунга унинг икки табақага мансуб кишилар (отаси-бой савдогар, онаси камбағал деҳқон аёл) фарзанди бўлгани сабабдир.

Ф. Хўжаевнинг комилликка, адолатга интилиши кучли эди. Тижоратини қилиб бемалол кун кечириши мумкин бўлган ҳолда, у бир умр ўзини ўтга-чўққа урди. Ана шу фазилатларнинг барчаси Ф. Хўжаевни ўрта табақа манфаатлари ва мафкураси ифодачисига айлантирди. У моддий неъмат ишлаб чиқаришни кўпайтириш, меҳнат самарадорлигини ошириш, табиий ва ишчи кучи заҳираларидан кўпроқ фойдаланишни уруш асоратларидан қутулишнинг ягона йўли деб биларди.

Худди шу мақсадда чиқарилган Декларация билан (1922 йил) Бухоро Халқ Республикаси ҳукумати мулкка эгалик ҳуқуқини кафолатлади, хусусий капитал ҳажмида барча чеклашларни бекор қилди, савдони тўла эркинлаштириш, пул муомаласини тартибга солиш чора-тадбирларини белгилади. Капитални саноатнинг энг муҳим тармоқларига жамлаш учун фуқароларга ширкатлар, компания ва истеъмолчилар жамиятларига уюшиш ҳуқуқи берилди...

1922 йил Советларнинг III съездида сўзга чиқиб, Ф. Хўжаев, жумладан шундай деганди: **«Ҳукумат шахсий ташаббусга кенг йўл очиш, кооператив ташкилотлар ҳамда майда ҳунармандчиликни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш йўли билан озиқ-овқат солиғи тўплашни тартибга солиши, иқтисодий аҳволни ўнглаши керак.»**

Аммо тажриба шуни кўрсатяптики, ислоҳотларнинг олға жилиши, яхши самара бериши учун истеъдодли ислоҳотчилар, пухта ишланган назариялар бўлиши кифоя эмас. МДҲ ҳудудларида ҳозир ким кўп — ислоҳотчи кўп, ғоялар, назариялар кўп. Лекин аҳвол... ўзингиз билганингиздек!

20-йиллар бошларида эса, аксинча, ислоҳот натижалари бирдан кўзга ташланиб қолганди. Хўш, бунга сабаб нима?

ОММА ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАСА...

20-йиллар ислоҳоти таҳлил этилса, **энг аввало**, бошқарув аппарати ислоҳотларни жойларда бенуқсон амалга оширгани, **иккинчидан** аҳолининг кўпчилик қисми ислоҳотларни бажонидил қўллаб-қувватлагани, **учинчидан** ислоҳотларнинг анъанавий турмуш тарзи билан уйғунлашиб кетганига амин бўламиз.

Ислоҳотларнинг жойларда бенуқсон амалга оширилганини Коммунистик Партиянинг ўша пайтдаги темир интизоми билан изоҳлаш мумкин. Асосан большовойлардан тузилган аппарат барча кўрсатма ва буйруқларни рисоладагидай бекаму кўст бажарди. Буни қарангки, ишга ижодий ёндошиш, бозор талабларини илғаш ўша замон коммунистларига ҳам ёт эмас экан. Тошкент шаҳар коммунистларининг 1925 йил бўлиб ўтган кенгаши қарорини ўқиб, бугун фақат ажабланиш мумкин: **«Ердан изчил фойдаланиш совет қонунлари билан кафолатлансин; қишлоқдаги ўзибилармичиликка чек қўйилсин; ер майдони кенгайтирилиб, аренда муддатлари узайтирилсин, қишлоқ хўжалигида ёлланма меҳнатдан фойдаланишга рухсат этилиб, ёлланувчиларга кўпроқ ҳуқуқ берилсин; деҳқончилик маҳсулотларидан олинадиган солиқ миқдори камайтирилсин, ҳунармандларга эркинлик берилсин...»**

Ислоҳотнинг **ижтимоий жиҳатлари** (тенг ҳуқуқлилик имкониятлари) аҳолининг қашшоқ табақаларини оҳанграбодай ўзига торта бошлади. **Майда товар ишлаб чиқарувчининг рағбатлантирилиши, суд ва таълим соҳасида эскилик билан янгиликнинг вобасталиги** зиёлилар ҳамда тадбиркорларни ислоҳотларнинг оташин тарафдорларига айлантирди. Ислоҳотнинг ишлаб чиқариш кучларини мумкин қадар эркин қўйиш ғоясини улар қизғин қўллаб-қувватлашди. Ер тақсимлаб берилгандан кейин деҳқонлар мулкдорга айланиб, беихтиёр ислоҳотларнинг якка тартибдаги бошланғич жараёни таъсирига тушиб қолишди.

Ислоҳот ўтказиш жараёнида ижтимоий ва индивидуал анъаналар **қарама-қарши қўйилмай, қўшиб олиб борилгани,** айниқса, аҳолига маъқул тушди. Аҳолининг манфаатдорлиги эса ўз навбатида ислоҳотларни миллий урф-одатларга, муносабатларга тезроқ мослаштирди.

ИСЛОҲОТ ЖИЛОЛАРИ

Жорий этилган ислоҳотнинг, аввало, **сиёсий жиҳатлари:** аҳоли ўртасида тинчлик-хотиржамликни сақлаш принципи, изчил ривожланиш ортидан қувиб ислоҳотларни давлат томонидан сиқувга олмаслик, иқтисодиётнинг давлат томонидан бошқарилишига ёндошувнинг ўзгариши, озиқ-овқат солиғи ва бозор бошқарувига ўтиш, зўравонликдан воз кечиш, шахсий манфаатдорликни тан олиш ва ҳоказолар кўзга яққол ташланиб туради.

Ф. Хўжаев ислоҳотининг **мафкуравий жиҳатлари** ҳам бор. Бозор субъекти — мустақил майда товар ишлаб чиқарувчилар рағбатлантирилди, уларга шарт-шароит яратилди. Кооперацияларга бирлаштирилганда майда товар хўжалиги йўқ қилинмади, аксинча сақлаб қолинди...

Ислоҳотни амалга оширишда **бошқарувнинг бенуқсон ишлагани** ҳам эътиборни тортади. Раҳбар кадрларнинг деярли барчаси юксак савияли, фуқаролар уруши ва «ҳарбий коммунизм» даври қийинчиликларида чиниққан кишилар эди. Ваколат кўпроқ марказга эмас, маҳаллий ҳокимиятга берилган, ҳам раҳбарият, ҳам халқ манфаатлари тарози палласига тенг қўйилганди. Ишда ривож, барака бўлгани ўша манфаатдорликдан.

Ер-сув ислоҳоти ўтказилаётганда, давлатнинг сув иншоатлари устидан ҳамиша назорат ўрнатиб келгани ҳисобга олинди. Аммо жамоа бошқаруви анъаналари ҳам унутилмади. Мироббоши халқ томонидан сайланди.

Бозор нархини белгилаш ва нархни бошқариш амалда тўла таъминланди. Ўша йиллар шак келтириш гуноҳ саналган қоида мавжуд эди: бир пуд пахтага уч пуд ғалла алмашилар, бошқа ўлчовлар тан олинмасди. Пахтачилик норентабел соҳага айланиб қолмаслиги учун шундай қилинганди. Нон қайғуси бўлмасагина, деҳқон пахта ҳақида ўйлаши мумкин!

Мадомики, иқтисодий тизим субъекти-мустақил товар ишлаб чиқарувчи экан, Ф. Хўжаевнинг фикрича, ислоҳотнинг бош мақсади, **шу субъектни қўллаб-қувватлашдан иборат бўлмоғи керак.**

XX аср — олтин стандарт асри. Лекин шунга қарамасдан, «хўжалик фаолияти субъектлари учун қулай иқтисодий муҳит» яратиш ислоҳотнинг бош вазифаси деб белгиланди. Ушбу муҳитнинг **жон томири эса — олтин червон ва соғлом пул муомаласи** эди. НЭП ташкилотчиларидан бири Л. Н. Юровский бу ҳақда шундай деган: «Қаттиқ валюта асосида халқ хўжалигини қайта тиклаймиз ёки уни тиклашдан буткул воз кечамиз».

Кредитни тартибга солишнинг турли йўлларидан самарали фойдаланилди. «Деҳқон кредит учун эмас, кредит деҳқон учун» шиорига амал қилиб, кредит тизимларининг марказлашувига чек қўйилди. Деҳқоннинг энг кичик эҳтиёжлари ҳам инобатга олинди. Кредит бериш ширкатлар ихтиёрида бўлиб, ширкат аъзоларидан кимга, қайси мақсадда маблағ беришни уларнинг ўзлари ҳал қиларди. Такрорий инвестиция жамғармаларини рағбатлантириш сиёсати олиб борилди. Ана шу мақсадда 1926 йил жамғармалар бўйича фоиз миқдори оширилиб, унинг бедахллиги, сир сақланиши кафолатланди. Жамғармачилар имтиёзли кредит олиш ҳуқуқига эга бўлдилар.

НАТИЖА ҚАНДАЙ БЎЛДИ?

Сифат ўзгаришлари ҳақида гапирсак, ўртаҳолларнинг кенг табақаси пайдо бўлди. Энг муҳими мулкдорларнинг янги бўғини шаклланди. Ўлка эркин нафас олабошлади. Фуқаролар уруши тўхтаб, сиёсий вазият барқарорлашди — **бу биринчидан.**

Иккинчидан, иқтисодий юксалиш юз берди. НЭП даврида Ўзбекистонда ялпи ички маҳсулот ҳар йили 20-27 фоизга ошдики, бундай юксалиш суръатини бугун, XX аср ниҳоясида ҳам тасаввур этиш қийин. Ўша пайтда қашшоқлар деярли қолмаганди.

Афсуски, бу ҳол узоққа чўзилмади. Москвада сталинча аппарат тўнтариши амалга оширилиб, НЭПдан воз кечилди. Нисбий тинчлик, тотувликка путур кетди. Марказда ва жойларда ҳокимият тўлалигича аҳолининг қуйи табақаларидан чиққан янги сиёсий элита қўлига ўтиб, сиёсат йўқсиллашган табақага юз бурди. Юқорида ўтирганлар бор мулкни маъмурий буйруқбозликка асосланган давлат бошқаруви ихтиёрига олиш, қуйидагилар эса эски одатларига кўра хомталаш қилишга ҳаракат қилишарди. Оқибатда энди атак-чечак босиб келаётган ўрта табақа икки ёқлама тазйиққа учради. Минг-минглаб одамлар қулоқ қилинди, аҳолининг кескин норозилигига сабаб бўлган коллективлаштириш бошланди. Яна уйларни аланга қоплаб, қон тўкилди. Ўзини бир қадар эркин сезиб ўрганган ўртаҳоллар маъмурий буйруқбозликка қурилган давлат аппарати исканжасига тушишни исташмасди. Яна «босмачи»лик ҳаракати авж олди. Оқилона иқтисодий сиёсат туфайли «босмачилик» ҳаракатининг биринчи тўлқини ўз-ўзидан босилган бўлса, иккинчиси бешафқатларча қонга ботирилди.

Учинчидан, иқтисодий мустақиллик мулкдорни нафақат моддий, маънавий жиҳатдан ҳам бойитади. У ўзини эркин сеза бошлайди. Турмуш ва тафаккур тарзининг бундай ўзгаришини Абдулла Қодирийнинг Обид Кетмони тимсолида яққол кўриш мумкин. Тоталитар тузум эркин фикрловчи кишиларни ёқтирмайди. Уларни тезроқ йўқ қилиш пайига тушади. Бугун биз қайта тиклашга уринаётган НЭП, кооперативлар, ширкатлар ана шу тарзда йўқ қилинганди. Ўзбек халқининг асл фарзандлари, юксак ақл-заковат соҳиблари Чўлпон, Фитрат, А. Қодирий, Ф. Хўжаев, А. Икромов ва бошқалар қатағон этилди. Ҳур фикр, ғурур топталди. Йўқотилган қадр-қиммат, орият, ғурур ўрнини бошқа «қадриятлар» — боқимандалик, юлғичлик, иғвогарлик эгаллади. Маънавий инқироз фақат Ўзбекистоннинг эмас, барча Шўро жумҳуриятларининг ҳам катта фожеасига айланганди.

1989 йилда рўй берган Фарғона воқеаларининг илдизи ҳам аслида ўша 30-йилларга бориб тақалади. Одамларнинг тайинли мулки йўқ, иқтисодий танглик эса зимдан ишсизликни келтириб чиқараётганди. Ана шундай мураккаб бир шароитда қашшоқлашиб қолган одамлар бир ҳовуч ғаламиснинг иғвосига учди. Вазиятни яна ўша эски нажоткор-қўшимча ажратилган томорқа участкалари юмшатди.

НЭП САБОҚЛАРИ

Мозийни қайта-қайта мушоҳада қилиб: ўтмиш халқнинг томири, бугунги кун — пояси, келажак эса шохлари ва мевасидир, деган ҳикматнинг тўғрилигига амин бўламиз. НЭП сабоқлари шуни кўрсатмоқдаки, **мустақил йўл танлаш бир кунлик иш эмас, бутун халқнинг, аввало, зиёлиларининг ўзбек давлатчилиги мазмун, моҳиятини тушуниб етиш, унинг бундан кейинги тараққиёт йўналишларини аниқлаб олишдек** заҳматли, сермашаққат меҳнатдир.

Яна ва яна адашмаслик учун бошқа халқларнинг бозор муносабатларига ўтиш тажрибасини синчковлик билан ўрганиш, табиийки ўз тажрибаларимиздан ҳам фойдаланишимиз зарур.

III. МУЛКДОРЛАР СИНФИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ

Ўзбекистон мустақилликка эришгандан сўнг бозор иқтисодиётига асосланган ҳуқуқий демократик давлат қуришга киришди. Бу давлатнинг суянч тоғи, назаримизда, аввало, мулкдорлар синфи бўлмоғи керак. Ўртаҳоллар синфига кенг йўл очиб бериш — тараққиётнинг ўзбекона моделидир. Табиийки, биз бу жараёнда замонавий иқтисодиёт талабларига мос тушадиган тарихий тажрибамиздан ҳам фойдаланамиз. Тараққиётимизнинг мазкур устивор йўналиши шарофати билан Ўзбекистонда ўтказилаётган ислоҳотларнинг ижобий натижаси сифатида бутун дунё эътироф этаётган сиёсий, иқтисодий барқарорликка эришдик.

Мулкдорлар синфи сафлари, аввало, давлат мулкини хусусийлаштириш эвазига кенгайтирилади. Мустақилликка эришганимиздан буён 50 мингдан ортиқ давлат корхоналари мулкчилик шаклини ўзгартирди.

Кейинги пайтда **акциялаштириш** хусусийлаштиришнинг асосий шаклига айланиб бормоқда. **Бу тажриба аҳоли кенг қатламларини мулкдор қилишнинг энг самарали усулидир.** Акцияли бўлган шахс амалда корхона эгасига айланиб, мулкдор мақомига эришади. Ҳозирги кунга келиб давлат корхоналари асосида ташкил топган олти мингга яқин ҳиссадорлик жамиятлари мавжуд.

Мулкдорлар синфини шакллантириш, **кўчмас мулк ва ер участкаларини сотиш** орқали ҳам амалга оширилади. 1995 йил республика кўчмас мулк биржаси орқали 5 мингдан ортиқ объектлар, чала қолган қурилишлар, турар жой бинолари, савдо ва маиший хизмат корхоналари, автоёнилғи қуйиш бекатлари сотилди. Маиший хизматга дахлдор 1,6 минг объект авлоддан авлодга мерос бўлиб ўтадиган 2 мингга яқин ер участкалари ўз эгаларини топди.

Мулкдорлар синфини шакллантиришнинг моддий базаси фақат давлат мулкидан иборат эмас. Ҳукумат дастурида **мустақил равишда янги корхоналар очаётган хусусий тадбиркорларни** қўллаб-қувватлашга катта эътибор берилган. Ўтган йилнинг тўққиз ойи мобайнида Давлат мулкини бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш қўмитаси 88 та шартнома бўйича 325,2 миллион сўм кредит ажратди. Кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш ва қўллаб-қувватлаш Республика жамғармасига эса турли хил лойиҳалар учун 470,3 миллион сўм кредит ажратилди. Ана шу саъй-ҳаракат туфайли Ўзбекистондаги кичик ва ўрта корхоналар сони 65 мингдан ортиб кетди. Бизнингча, Олий Мажлиснинг сўнгги сессиясида қабул қилинган «Кичик ва ўрта тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантириш тўғрисида»ги Қонун хусусий тадбиркорликни ривожлантириш, мулкдорлар табақасини шакллантиришга кенг имкониятлар очиб беради.

Анвар ЙЎЛДОШЕВ,
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси иқтисодий ислоҳотлар ва тадбиркорликни ривожлантириш қўмитаси раиси.
Муҳаммад РАҲМОН,
ёзувчи.

(Давоми бор).

ОЛАМДА НИМА ГАП?

ГАЗЕТАНИНГ ШАРҲИ

«Нойе оснабрюкер -цайтунг» газетаси Р. Холбрукнинг собиқ Югославияга қилган сафарини шарҳлар экан, «АҚШ давлат котибининг ёрдамчиси Боснияга келиб жуда кўп ишларни амалга оширишга муваффақ бўлди.

У ҳарбий жиноятчиларни қидириш чораларига аниқлик киритиб, серблар ва мусулмонлар ўртасидаги зиддиятларни бир қадар юмшатишга эришди», дея таъкидлади. Бироқ Гаага трибунали ҳарбий жиноятчиларни аниқлашда анча қийинчиликка дуч келиши тайин, дейилади шарҳда.

Суратда: Қоҳира.

ҚУДУҚ СУВИДАН ҲАЛОК БЎЛИШДИ

Индонезиянинг Марказий Явадаги қишлоқларидан бирида 11 нафар киши қудуқ сувидан ичиб ҳалок бўлди.

Мутахассислар сувни синчиклаб ўрганиб, унинг ўта ифлосланганлигини аниқлашди. Кейинги пайтда атроф-муҳитнинг ифлосланиши туфайли кўплаб одамлар қурбон бўлмоқда. Қишлоқ аҳолиси эса ушбу машъум воқеанинг сабабини сув ниҳоятда ифлосланиб кетганидан эмас, балки қандайдир сирли кучлар таъсири, дея изоҳламоқда.

ТАБИИЙ ЗАҲИРАЛАРНИ ЎРГАНИШГА БАҒИШЛАНДИ

Деҳлида «табиий заҳираларни тадқиқ қилишда янги йўналишлар ва геофизика муаммолари» мавзусида анжуман ўтказилди.

Унда Ҳиндистоннинг турли штатларидан келган илмий жамиятлар ва тадқиқот институтларининг 500 га яқин вакиллари қатнашди. Анжуман иштирокчилари тадқиқотлар самарасини янада ошириш учун Ғарб мутахассислари билан ҳамкорликни ривожлантириш лозимлигини таъкидлашди.

АЁВСИЗ КУРАШ БОШЛАНДИ

Кейинги пайтда Вьетнамда жиноятчиликка қарши аёвсиз кураш олиб борилмоқда.

Ўтган йили бу мамлакатда 104 нафар жиноятчи ўлим жазосига ҳукм қилинди. Шуларнинг 95 нафари қотиллик, 8 нафари гиёҳванд моддалар савдоси билан шуғулланганани, биттаси эса номусга тажовуз қилгани учун ана шундай олий жазога лойиқ деб топилган.

ПРОКУРОР ЖАВОБ БЕРИШДАН БОШ ТОРТДИ

Камбоджа пойтахти прокуратураси Францияда муҳожирликда яшаётган мамлакат собиқ ташқи ишлар вазири Нородом Сиривут устидан жиноий иш қўзғади.

Лекин собиқ вазир суд олдида жавоб беришдан бош тортди. Прокуратура Нородом Сиривутни мамлакат раҳбарларидан бири ҳаётига суиқасд қилишда айбламоқда. Кузатувчиларнинг фикрича, Камбоджа Олий суди яқин кунларда ўз ҳукмини чиқаради. Унга кўра Н. Сиривут 20 йил озодликдан маҳрум этилиши мумкин.

Суратда: Истамбул. Клеопатра қалъаси.

• Иқтисодиёт чорраҳаларида

ИЗЧИЛЛИК — ТАРАҚҚИЁТ ГАРОВИ

АНА ШУНДАЙ БАҒРИ КЕНГ...

Булунғур тумани мамлакатимизда нафақат ўзининг қирмизи олмалари, тилни ёрар узумлари билан, балки тоғликларга хос очиқкўнгил, меҳмондўст ва меҳнатсевар одамлари билан ҳам ажралиб туради.

ВОҚЕА. Яқинда автобус шоҳбекатида эллик ёшларни қоралаб қолган бир киши билан танишиб қолдим.

— Тошкентликман, — деди у. — Қизимизни шу туманга узатганмиз. Хабар олиб кетай, дея икки кунга келгандим, қаёқда, нақ бир ҳафта қолиб кетдим. «Меҳмон, меҳмон» деб ҳали униси чақириб кетади, ҳали буниси... Зўрға узримни сўраб, хайрлашдим, — у мийиғида кулиб қўйди. — Биласизми, булунғурликлар ана шундай бағри кенг, юраги тоза, меҳмонни отасидан ҳам улуғ тутадиган кишилар экан...

Умумий ер майдони 764 квадрат километрдан иборат бу туманда 110 минг нафардан зиёдроқ аҳоли истиқомат қилади. Бу ерда, шунингдек, рус, қрим-татар, тожик, турклар ҳам яшашадики, улар ўзбеклар билан қуда-анда-ю, оға-ини бўлиб кетишган.

Туман аҳолиси асосан боғдорчилик ва полизчилик билан шуғулланади. Ҳудуднинг тўрт томони Ғўблин, Бахмал, Зарафшон тоғ тизмалари билан ўралганлиги боис, иқлими бироз совуқроқ, пахта ҳосили пишиб етилмайди.

ИҚТИСОДИЁТДАГИ БУРИЛИШЛАР ОМИЛИ

Булунғурда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлайдиган 9 та йирик завод мавжуд. Бир пайтлар мазкур ишлаб чиқариш корхоналарининг маҳсулотлари нафақат собиқ Иттифоқда, балки ундан ортиқ ривожланган давлатларда ҳам маълум ва машҳур эди. Бироқ сўнгги йилларда туманда биринчи раҳбарнинг тез-тез алмаштирилиб турилганлиги (бу ҳақда юртбошимиз халқ депутатлари Самарқанд вилояти сессиясида алоҳида тўхталиб ўтди), корхоналарда мутасадди кадрларнинг қунимсизлиги оқибатида иқтисодиёт бирмунча издан чиқди.

Янги ҳоким А. Азимовнинг таъкидлашича, ишлаб чиқариш ва деҳқончилик соҳаларида бошқа туманларга нисбатан Булунғур жуда катта имкониятларга эга. Агар ана шу имкониятлар тўлиқ ишга солинса, барча тармоқларда жиддий бурилиш ясаш мумкин. Шу мақсадда махсус дастур ишлаб чиқилган. Унга кўра, аввало, раҳбар кадрлар мазкур туманда туғилиб, вояга етган, айни кунларда вилоят ва республика пойтахтларида ишлаётган ёш, тажрибали мутахассислар ҳисобига мустаҳкамланмоқда. Иккинчидан, қишлоқларда кичик корхоналар, деҳқон (фермер) хўжаликларини ташкил этишга кўпроқ эътибор қаратилаётир. Айни кунларда туманда 150 талан зиёд кичик корхона, 473 та деҳқон (фермер) хўжалиги фаолият кўрсатаётир. Фермерларнинг 66 таси чорвачилик, 407 таси эса деҳқончилик билан шуғулланмоқда. Тез орада яна 20 та фермер хўжалиги тузилади. Ҳозирча ушбу жамоаларда 7525 киши иш билан банд. Ўтган йили мавжуд кичик корхоналарда 11 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди.

АГАР ИМКОНИЯТЛАР ТЎЛИҚ ИШГА СОЛИНСА

Сўнгги икки йил мобайнида тумандаги қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлайдиган 12 та йирик ва ўрта саноат корхонаси хусусийлаштирилиб, ҳиссадорлик жамиятларига айлантирилди. Мулк жамоа қўлига ўтгач, ҳар бир кишида соҳиблик туйғуси шаклланиб, меҳнат унумдорлиги ошмоқда. Бултур ана шу корхоналарда 258 миллион 199 минг сўмлик, 1994 йилга нисбатан 47 минг 200 сўмлик кўп маҳсулот ишлаб чиқарилгани бунинг ёрқин далилидир.

Бундан ташқари, ўтган йили «Кимошди» савдолари орқали «Ўзбекистон», Алишер Навоий номли, Ҳамид Олимжон номли, «Олқартепа» жамоа ва ширкат хўжаликларига қарашли тўртта давлат фермаси сотилиб, фермерларга хусусий мулк қилиб берилди. Ҳозир уларда 1050 бошдан зиёд қорамол боқилмоқда. Туман бўйича ишлаб чиқарилаётган гўшт, сут маҳсулотларининг аксарият қисми эса мазкур хусусий фермалар ҳисобига тўғри келмоқда. Шуни алоҳида қайд этиш жоизки, Булунғур чорва туёғи сони бўйича вилоятда иккинчи, гўшт ва сут етиштиришда эса олтинчи ўринни эгаллаб турибди.

МАХСУС НИЗОМГА МУВОФИҚ

Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 28 октябрдаги «Мева ва сабзавот етиштиришга ихтисослаштирилган корхона ва ташкилотларнинг иқтисодий мустақиллигини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори асосида «Агрофирма»нинг ташкил этилиши туман иқтисодиётини кўтаришда муҳим рол ўйнамоқда. Ҳозир ушбу тузилма таркибида ўндан ортиқ деҳқон, ширкат, ижара хўжаликлари ва 8 та қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлайдиган корхона ҳамда шунча кичик корхона фаолият кўрсатмоқда. Ўтган йили мазкур хўжаликларда ғалла етиштириш ҳажми 1994 йилга нисбатан 9310 тоннага, хўл мева эса 9029, полиз 143, узум 31.734, пилла 19,7 тоннага кўпайди. «Агрофирма»да жами 223 миллион 849 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилдики, бу бурноғи йилга таққослаганда 1,5 баравар зиёддир.

— Туманда ишлаб чиқариш ва деҳқончиликни янада ривожлантиришимиз учун, — дейди «Агрофирма» раисининг механизациялаш ишлари бўйича муовини, техника фанлари номзоди Очил Шаввозов, — энг аввало, янги қишлоқ хўжалик техникалари, жумладан, эҳтиёт қисмлар зарур. Бироқ ҳозир бировдан ёрдам кутадиган вақт эмас. Шунинг учун туманимизда махсус ишлаб чиқилган Низомга мувофиқ, мавжуд таъмирлаш корхоналарида ҳеч бўлмаганда, биттадан эҳтиёт қисм тайёрлашни йўлга қўймоқчимиз. Бу тадбир қанчалик иқтисодий самара беришини мана бу мисолдан ҳам билса бўлади. «ДТ-75» русумли ҳайдов трактори ғилдирагига мўлжалланган иккита занжир 48-50 минг сўм туради. Агар уни ўзимизда ишлаб чиқарсак, таннарх икки баравар арзонлашади.

Очил ака — ихтирочи ҳам. У «Бешариқ» кичик корхонаси раҳбари Алиқул Тўйчиев билан ҳамкорликда бошоқли экинларни ўриб-янчиб, донини алоҳида ажратиб берадиган, сомонини эса бирйўла тойлаб кетадиган янги комбайн яратган. Бу агрегатнинг бошқаларидан афзаллиги шундаки, кам харажат ҳисобига кўпроқ даромад келтиради, исрофгарчиликка йўл қўймайди. Ўтган йили янги комбайн Ҳамид Олимжон номли жамоа хўжалигида жуда яхши самара берди. Тўғри, ҳозирча у — битта. Келгусида эса бундай комбайнларни кўплаб миқдорда ишлаб чиқариш мўлжалланмоқда.

Қўлга киритилган ютуқларнинг асосий омили нимада?

— Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлайдиган ҳиссадорлик корхоналарига барча хўжаликлар пайчилик асосида бириктириб қўйилди, — деб изоҳ берди «Агрофирма» директорининг муовини Исроил Ашуров. — Бунинг моҳияти шуки, деҳқонлар мазкур корхоналарга топширган маҳсулоти учун ҳақ олиш билан бирга, акция эгаси сифатида йил охирида дивидент ҳам олади. Манфаат бор жойда эса ҳамиша ютуқ бўлади.

1995 йил — булунғурликлар учун омадли йил бўлди. Туманда жами 258 миллион 199 минг сўмлик маҳсулот тайёрланди. Бошқача айтганда, ишлаб чиқариш ҳажми ўтган йилга нисбатан 122 фоиз ўсди.

ДАРОМАДГА ЯРАША БУРОМАД

Абдусалом Маҳсумов номли жамоа хўжалиги тумандаги иқтисодий бақувват хўжаликлардан ҳисобланади. Бултур меҳнат аҳли мавжуд 470 гектар ғалла майдонининг ҳар гектаридан 34 центнердан ҳосил йиғиштириб олди. Сабзавот маҳсулотлари ва картошка тайёрлаш топшириғи ҳам ошириб уддаланди. Бугунги кунда бу ерда 2 та фермер ва 46 та деҳқон хўжалиги ижара усулида ишламоқда. Бундан ташқари хўжалик ҳудудида 5 та тегирмон, сартарошхона, ҳаммом, болалар боғчаси, пойабзал, телевизор ва радиоларни таъмирлаш устахоналари ишлаб турибди. Яқин кунларда эса атлас ва гилам тўқиш цехлари ва новвойхона ишга туширилади.

Жамоа хўжалиги бошқаруви раиси Хидирали Жумабоевнинг айтишича, хусусий тадбиркорлик билан шуғулланувчилар сони кун сайин кўпайиб боряпти. Муҳими, «Даромадга яраша буромад» деганларидек, меҳнаткашларнинг турмуш даражаси ҳам яхшиланмоқда.

Ўринли қиёс: собиқ Иттифоқ даврида ушбу хўжаликда бор-йўғи 3 кишида енгил машина бор эди. Ўтган йил эса уларнинг сони 30 тага етди.

Тўғри, жамоада бозор иқтисодиёти шароитида моддий аҳволи бироз қийинлашиб қолган оилалар ҳам йўқ эмас. Уларга бошқарув томонидан баҳоли қудрат ёрдам кўрсатилмоқда.

МИЛЛИЙ УСЛУБДАГИ БИНОЛАР ТИКЛАНМОҚДА

Туманда қурилиш соҳасига ҳам алоҳида эътибор берилмоқда. Биргина ўтган йилнинг ўзида туман марказида 30 дан зиёд миллий услубдаги дўконлар қурилиб, ишга туширилди. 140 беморга мўлжалланган шифохона, янги телефон станцияси барпо этилди. Булунғур ҳудудидан ўтадиган «Самарқанд-Тошкент» йўналишидаги автомобиль йўли кенгайтирилди. Шу кеча-кундузда эса замонавий бозор қурилиши жадал олиб борилаяпти.

Хуллас, бугун ушбу туманда иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш йўлида ибратли тадбирлар рўёбга чиқарилмоқда.

Баҳодир ОСТОНАҚУЛОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• *Ҳуқуқий маслаҳат*

ЎЗАРО МАНФААТДОРЛИК АСОСИДАГИ ШАРТНОМА — ЮКСАЛИШ ОМИЛИ

Мамлакатимиз иқтисодиётида деҳқончилик салмоқли ўринни эгаллайди. Шунинг учун ҳам қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга, тармоқда иқтисодий ислоҳотларни босқичма-босқич татбиқ этишга республикамиз раҳбарияти ва ҳукумати алоҳида эътибор бермоқда. Яқинда Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган йиғилишда ғалла ва пахта етиштиришнинг ўтган йилги якунлари ҳамда 1996 йилги режалар, шунингдек, хўжалик ва корхоналар, ишлаб чиқарувчилар билан истеъмолчилар ўртасида шартномалар тузиш масалаларининг кўрилганлиги, ҳукуматимиз махсус қарорлар қабул қилганлиги бу соҳадаги ишга янгича ёндашишни тақозо этмоқда.

Ҳар йили деҳқонларимизни бир хил саволлар, яъни нима экиш керак, уни қандай тартиб ва нархларда сотиш масалалари безовта қилади. Авваллари давлат томонидан ҳар бир соҳа бўйича режа белгиланар эди. Бозор иқтисодиётида эса қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етказиб бериш фақат ҳуқуқий ҳужжат — шартнома асосида амалга оширилади. Демак, шартномани ўз вақтида тузмаслик деҳқонларимизга катта иқтисодий зарар келтириши мумкин.

Ҳозирги кунда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари истеъмолчиларга асосан тайёрлов ташкилотлари орқали контрактация шартномаси тузиш йўли билан етказиб берилмоқда. Бу ҳужжат қишлоқ хўжалик корхоналари, шу жумладан, деҳқон (фермер) хўжаликлари билан деҳқончилик маҳсулотларини харид қилувчилар (тайёрлов, савдо, қайта ишловчи ва бошқалар) ўртасида тузиладиган шартномадир. Унга асосан хўжаликлар ўз маҳсулотини шартномада назарда тутилган миқдорда, сифатда, ассортиментда ва муддатларда етиштириш мажбуриятини, тайёрловчи эса уни қабул қилиб олиш, қийматини белгиланган ёки келишилган нархлар бўйича тўлаш, ҳамда ишлаб чиқаришни ташкил этиш, аванс бериш ва ҳосилни транспортда ташишда хўжаликка ёрдам кўрсатиш мажбуриятини ўз зиммасига олади.

Контрактация шартномаларини тузиш ва бажариш тартиби ҳукуматимиз томонидан тасдиқланган Низом билан белгиланган. Мазкур Низомда хўжаликлар ва тайёрловчиларнинг ҳуқуқ ҳамда мажбуриятлари батафсил баён қилинган. Шунга қарамай, нафақат хўжалик, балки тайёрлов ташкилотлари раҳбарлари ҳам бозор қонун-қоидаларини яхши ўзлаштирмаганликлари сабабли контрактация шартномаларини тузиш ва айниқса унинг ижросини таъминлашда кўплаб камчиликларга йўл қўйишмоқда. Бу камчиликларга ҳаётда ҳар қадамда дуч келиш мумкин. Масалан, хўжаликлар ва тайёрловчиларнинг маъмурий буйруқбозлик тизими сарқити бўлган юқоридан кўрсатма кутиб ишлашлари ҳануз давом этмоқда. Етиштириладиган ҳосилни тўла-тўкис сотиш ва харид қилиш учун ўз вақтида шартнома тузиш масъулиятини тўла ҳис этишмаётир. Улар хўжаликнинг ички имкониятлари ва хусусиятларини ҳисобга олмай, юқори ташкилот томонидан тайёрланган намунавий шартномага эътиборсизлик билан имзо чекиб ва муҳр қўйиб ҳатто тегишли бандларини тўлдирмасдан шартнома тузишмоқда. Айрим мутасаддилар ўз хўжаликлари томонидан маҳсулот таннархини аниқ ҳисоб-китоб қилмасдан, шартномада баҳони белгилашмоқда. Шунингдек, маҳсулотнинг шартномада белгиланган қиймати 25 фоиз (доннинг 40 фоизи) миқдоридаги авансни ўз вақтида ўтказилишини ва ундан мақсадга мувофиқ равишда фойдаланишни таъминламаслик, тарафларнинг айниқса, тайёрловчининг мулкий жавобгарлигини белгиловчи нормалари шартномага киритилмаслиги ёки уларни шартнома шартлари бузилган ҳолларда қўлламасликлари каби камчиликлар ҳам жуда кўп учрайди.

Оқибатда деҳқонлар кўп машаққатлар билан етиштирган ҳосилнинг нобуд бўлишига, хўжаликларнинг оғир молиявий аҳволга дуч келишига, бу эса ўз навбатида қишлоқ меҳнаткашларига ойлик маошларини вақтида тўланмаслигига ҳамда халқимизнинг мева-сабзавотларга бўлган эҳтиёжларини тўла қондирилмаслигига олиб келмоқда.

Айрим кишилар бунга минерал ўғитлар, ёқилғи, қишлоқ хўжалик машиналари ва техникаси нархларининг ошиб кетганлиги ёки деҳқончилик маҳсулотларига белгиланган нархларнинг пастлигини сабаб қилиб кўрсатадилар. Аслида бундай эмас. Тайёрловчи, қайта ишловчи корхоналар ва савдо ташкилотлари томонидан Президент фармонларининг ижроси тўла таъминланмаслиги туфайли маҳсулот учун ҳақ ўз вақтида тўланмаётганлиги ва хўжалик раҳбарларининг масъулиятсизликлари, лоқайдликлари ҳамда ўзларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишни билмасликлари ёки билишни истамасликлари оқибатидагина мана шундай аҳвол юзага келаётир.

Масалан, хўжалик судларига хўжаликлар шартнома шартларини бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун тайёрловчи ташкилотлардан дебитор қарзларни ва тегишли жарималарни ундириб бериш тўғрисида камдан-кам ҳоллардагина мурожаат қилмоқдалар. Бу эса деҳқончилик соҳасида ҳуқуқий ишларни жонлантириш, юқори малакали юридик хизмат ходимларини хўжаликларга ишга жалб қилишни тақозо этади.

Президентимиз Ислом Каримов «Ҳеч бир шартномадан хўжалик зарар кўрмаслиги, балки ўзи учун манфаат топиши, бундан буёғига ишлаб чиқарувчилар билан муносабатни қизитиш, рағбатлантириш, уларга эркинлик бериш асосида қуриш лозим», деб жуда тўғри йўлланма берди.

Вазирлар Маҳкамасининг қарорларида фақат пахта, бошоқли дон етиштириш ва уларни харид қилиш ҳажмлари белгиланганлиги ҳамда давлат буюртмаси ҳар иккала маҳсулот учун ҳам ишлаб чиқариш ҳажмларининг 50 фоизи даражасида тасдиқланиб, унинг нархини ўртача жаҳон нархларидан келиб чиққан ҳолда белгилаш кераклиги қатъий кўрсатилиб қўйилди. Бошқа барча қишлоқ хўжалик маҳсулотлари эса эркин сотилади.

Бундан буён жамоа, ширкат, ижара, деҳқон (фермер) хўжаликлари ва бошқа қишлоқ хўжалик тузилмалари ўзлари етиштираётган маҳсулотларни сотиш, бозорни ўрганиш, нарх-наво масалалари билан шуғулланишлари лозим. Улар ҳосилнинг ўз ихтиёрларида қолдирилган қисмини нафақат контрактация шартномалари, балки маҳсулот етказиб бериш (поставка), олди-сотди, форвард, фьючерс ва бошқа турдаги шартномалар тузиш йўли билан мамлакатимизга ва чет эллик харидорларга сотишлари мумкин.

Шу ўринда бозор иқтисодиётига мос келадиган шартноманинг янги шаклларидан бири бўлган фьючерс шартномаси хусусида тўхталиб ўтмоқчиман. Фьючерс шартномаларини тузишнинг ҳуқуқий асослари биржалар ва биржа фаолияти тўғрисидаги қонун ҳамда республика ҳукуматининг биржа ва ярмарка савдосини, фьючерс асосидаги шартнома муносабатларини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисидаги қарорда белгиланган.

Бу шартноманинг ўзига хос хусусиятлари ва афзаллик томонлари нималардан иборат, деган савол туғилиши, табиий. Фьючерс шартномаси — уни тузиш пайтида белгиланган нарх бўйича товарлар олди-сотдиси ва операцияларни муайян вақт оралиғидан кейин бажарилишини ифодаловчи муддатли шартнома ҳисобланади. Бу шартномалар биржаларда ва ярмарка савдоларида хўжаликлар ихтиёрида қоладиган деҳқончилик маҳсулотларини сотиш учун бир йилдан кўп бўлмаган муддатга тузилади. Хўжалик етиштирадиган маҳсулотларини сотиб олувчи харидор билан олдиндан келишган бўлади. Етиштирилган ҳосил экин майдонларида, хирмонларда ёки омборларда харидорни кутиб турмайди. Уларнинг сифати бузилиши, нобуд бўлишининг олди олинади. Бу шартноманинг асосий хусусияти — етиштирилган ҳосилнигина эмас, балки шартноманинг ўзини ҳам биржада сотиш орқали нархлар кўтарилиб ёки тушиб кетганда ҳам тарафларнинг зарар кўрмаслигидир. Бундай шартнома тузилган тақдирда харидор хўжаликка у расмийлаштирилганидан сўнг 10 кун ичида томонлар келишган қийматнинг камида 15 фоиз миқдорида ёки ундан кўпроқ аванс ўтказади. Олинган аванс суммасига солиқ солинмайди. Ушбу маблағ дебитор, кредитор қарзлар ҳисобига, шунингдек, шартнома тўлиқ бажарилгунига қадар ва унинг бутун суммаси хўжаликнинг ҳисоб-китоб рақамига тушгунигача хўжалик розилигисиз банк ссудалари бўйича қарзлар ҳисобига тўланмайди. Бу маблағдан хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантириш, уруғлик, минерал ўғитлар, ёқилғи, машина ва техника, эҳтиёт қисмлар сотиб олиш учун фойдаланиши мумкин. Яъни бу унга харидорнинг маблағидан фоизсиз пул кредити сифатида фойдаланиш имконини беради.

Хулоса қилиб айтганда, контрактация ва бошқа турдаги шартномаларни ўз вақтида ва ўзаро манфаатдорлик асосида тузиш хўжаликларни иқтисодий жиҳатдан мустаҳкамлаш, қишлоқ меҳнаткашларининг турмуш даражасини ошириш, маҳсулот етиштиришни кўпайтириш ва сифатини яхшилаш ҳамда хўжаликлардаги кичик қайта ишловчи корхоналарни ривожлантиришда муҳим омил бўлиб ҳисобланади.

Мирзоулуғбек АБДУСАЛОМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик судининг раиси.

• *Врач ҳузурида*

Тиббиётда тилсим кўп. Уларни бирма-бир очмоқ-инсонларга кўмаклашиш, уларни хасталиклардан қутқариб, дардига малҳам бўлишга йўл очиш демакдир.

ТИББИЁТДА ТИЛСИМ КЎП

Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлигига қарашли кардиология илмий-текшириш институтининг юрак-мия хасталиклари лабораторияси мудири, тиббиёт фанлари доктори, профессор Озод ХЎЖАЕВ юрак-томир хасталиги, унинг олдини олиш ҳақида мухбиримизга қуйидагиларни гапириб берди.

— Тиббиётда юрак-томир касалликлари, жумладан, юрак ишемик хасталиги «XX аср касаллиги» деб юритилади. Ушбу касаллик нақадар кенг тарқалганлиги — унга қарши курашиш долзарб муаммо эканлигини кўрсатади. Яна бир кўп учрайдиган хасталик ҳафақон касаллиги бўлиб, Америка кардиологлари уни «бешовқин қотил» дейишади. Чунки у мия инсультини (фалажни), миокард инфарктини чақирадиган ва буйракни издан чиқарадиган асосий омиллардан ҳисобланади. Мутахассислар Ғарб давлатлар аҳолисининг 10-15 фоизи ушбу касалликларга чалинганини аниқлашган.

Ўзбекистон кардиология илмий-текшириш институти ходимлари бу касалликлар республикамизда ҳам тарқалганлигини тасдиқлайдилар. Қайд қилинган ва умуман юрак-томир касалликларининг келиб чиқишини тезлатадиган юзага яқин омил мавжуд. Аммо, бу касалликларни келтириб чиқарадиган асосий сабаб — стресс, яъни қаттиқ ҳаяжонланиш, бошқача айтганда, асабийлашишдир. Асаб тизими ишдан чиқиши натижасида юрак ишемик хасталиги, ҳафақон миокард инфаркти юзага келади.

Юрак ишемик касаллиги ёки миокард инфарктига дучор бўлган беморнинг асаб тизимида ҳам бирон ўзгариш бўладими ё йўқми, бўлса, қандай аломатлар сезилади, деган савол кўпчилик олимларни кўпдан қизиқтириб келган. Жавоб эса, текшириш услубига, уни қай вақтда, қай тарзда ўтказишга боғлиқ...

Кардиология илмий-текшириш институти таркибида 20 йилдан буён фаол ишлаб турган «юрак-мия касалликлари» лабораториясида айнан шу саволларга аниқ ва батафсил жавоб олишга муяссар бўлинган. Масалан, юрак ишемик касаллигига чалинган беморларнинг 60 фоизи, миокард инфаркти ривожланган беморларнинг эса 80 фоизидан кўпроғида бош оғриғи, бош айланиши, кўнгил айниши ва ҳатто қусиш аломатлари кузатилган. Чап қўлнинг, баъзан елка ёки юзнинг чап томони аралашига увишиб оғриши, кўз олди қоронғилашиб, кўриш функцияси пасайиши каби потологик ўзгаришлар қайд қилинган. Беморларда хотиранинг кескин пасайиши, ҳисоб-китобда, ёзиш-чизишда хатоларга йўл қўйиш каби ҳолатлар ҳар уч текширувнинг иккитасида учрайди.

Бундай беморлар руҳий ҳолатида инжиқлик, ташвиш, сабрсизлик, қўрқув каби белгилар кузатилади. Баъзан эса хасталикни тан олмаслик, табобат тавсияларини рад этиш каби анозогнозик ҳолатлар ҳам учраб туради. Деярли 10 фоиз беморларда қисқа муддат ҳушдан кетиш ёки эпилептик хуружлар рўй беради.

Савол туғилади, асаб тизимида кузатиладиган бундай ўзгаришларнинг сабаби нима? Бу ўзгаришлар функционал (ўткинчи) ёки органик характерга эгами?

Махсус текширишлар шуни кўрсатадики, юрак ишемик касаллигига дучор бўлган беморларнинг мия пўстлоғида атрофия аломатлари, чуқур ва ўрта қисмларида эса ҳар хил ҳажмда ишемия ўчоқлари юзага келади. Миядан ўтадиган қон тезлиги ва ҳажмини ўлчаш эса мия қон билан таъминланишининг сусайиб кетишини кўрсатади, яъни асабийлашиш замирида жуда конкрет морфологик ўзгаришлар ётади. Бу илмий факт яна бир савол туғдиради. Беморнинг миясида нима учун бундай катта функционал ва морфологик ўзгаришлар содир бўлади? Нима, мия шу даражада ҳимоясиз органми?

Йўқ, албатта. Одамнинг асаб тизими шундай мукаммал яратилганки, у нафақат бошқа аъзоларни, балки ўзини ҳам идора қилиш хусусиятига эга. Инсон танаси қон босимининг юқори кўрсаткичи симоб устунининг 180 м. м., пасткиси эса 60 м. м. орасида бўладиган ўзгаришларга бош мия чидаб беради. Аммо бундай вазият сурункали давом этаверса ёки қон босими янада ошаверса асаб ҳам таранглаша бошлайди.

Яна бир мисол, юракда оғриқ пайдо бўлганда, мия қон томирининг сиқилиши кузатилади, оғриқ ўтиб кетгач эса томирлар яна бўшашади. Бу ҳол, ойлаб, йиллаб давом этса, юрак оғриғи ўтиб кетган ҳолда ҳам миянинг сиқилган томирларининг очилиш муддати чўзилади, ё очилмай қолади. Натижада мия ишемияси асорати бошланади. Шуни ҳам ҳисобга олиш керакки, мия ўз вазифасини бажараётиб, вазни 2 кг атрофида бўлишига қарамай, кислород дебитининг 20 фоизини истеъмол қилади. Мияда кислородни жамлаш имконияти йўқ. Шунинг учун мабодо мияга 1-2 дақиқа кислород келмай қолса, одам ҳушидан кетади, 4-5 дақиқа келмаса — мия фаолияти қайта тикланмайди. Ваҳоланки юрак-томир касалликларида мияга келадиган кислород (аниқроғи, уни ташиб келадиган қон) ҳажми камайиши ҳоллари кўп учрайди.

Хулоса қилиб шуни айтиш керакки, юрак ва асаб функциялари бири-бири билан узвий боғлиқ. Шунинг учун ҳам юрак томир хасталиклари юрак ишемияси, миокард инфаркти, ҳафақон билан оғриган ҳар бир бемор албатта невролог кўригидан ўтиши лозим. Кўриклар бизнинг «юрак-мия хасталиклари» лабораториямизда, малакали мутахассислар иштирокида ўтказилса, айни мақсадга мувофиқ бўлади.

Мухбир изоҳи: ушбу лаборатория II-ТошМИ клиникасининг 12-биносида жойлашган. Унинг ташкил этилишида юртимизнинг атоқли олимларидан профессор Н. Мажидов ва Р. Қаценовичлар бош-қош бўлишган. Улар ҳозир ҳам яқин маслаҳатчи бўлиб келишмоқда. Лаборатория ўз фаолиятида неврология ва кардиология фанининг охирги ютуқларига таянади. Россия кардиология маркази, Москва университети психологлари ва II-Москва медицина институтининг асаб касалликлари кафедраси жамоалари билан яқиндан ҳамкорлик қилади.

Лабораторияда қилинган ишларнинг натижалари халқаро конгрессларда, собиқ Иттифоқ неврологлари ва кардиологлари жамиятларининг қурултойларида ҳамда республика миқёсида ўтказилган бир талай анжуманларда яхши баҳо олган.

Лабораторияда беморларни дорисиз (нина санчиш йўли билан, лазер ва психотерапия ёрдамида) даволаш усуллари ишлаб чиқилиб, амалиётда кенг қўлланилмоқда.

Лаборатория ходимлари амалий ишлар қатори клиникада маслаҳат ўтказишади, беморларни кўрикдан ўтказишда мунтазам қатнашишади. Шуниси диққатга сазоворки, лабораторияда хизмат қилаётган катта илмий ходимлар М. Шокиров ва Н. Салимовлар ҳам устозлари Озод Хўжаев раҳбарлигида номзодлик ишларини кардиология ва неврология фанлари бўйича ёқлашган. Илмий ходим У. Тоштемирова ҳам уларга эргашган.

Бирданига икки аъзоси хасталикка чалинган беморларга ёрдам бериш учун бир неча фан оралиғида илмий изланиш олиб бориш, юрак ва миянинг узвий боғлиқлигини тушуниш, юрак ва қон томир ҳамда асаб системаларини ҳам яхши билиш керак. Бунинг учун жуда кўп изланиш, илм эгаллаш лозим.

Лабораториянинг энг катта ютуғи шуки, бу ерда беморларнинг нафақат юрак ва бош мия функцияси назоратдан ўтказилади, балки уларнинг ҳис-туйғуси, кайфияти билан қизиқишади, дилига озор бераётган ташвишларни енгиллаштиришга, руҳини кўтаришга ҳаракат қилинади. Чунки табобатда юрак-томир касалликлари ушалмаган орзуларнинг, низоларнинг, руҳий тушкунликнинг оқибатидир, деб бекорга айтилмаган.

«Халқ сўзи» мухбири
Юсуф ҲАМИДОВ ёзиб олди.

ХОТИН-ҚИЗЛАР ФАОЛЛИГИ УЧУН

Сурхондарё вилоятида хотин-қизларга кўмаклашиш мақсадида «Тадбиркор аёллар» уюшмаси ташкил этилди.

Атроф муҳит мусаффолигини сақлаш, ободончилик ишларини амалга оширишга аёлларни ҳам жалб этиш муҳим аҳамиятга эгадир. Шу боис халқаро «ЭКОСАН» жамғармаси вилоят бўлими ва бошқа жамоат ташкилотлари билан ҳамкорликда қўмита қошида «Экология» уюшмаси ташкил этилгани айни муддао бўлди. Бугина эмас. Хотин-қизларнинг «Ҳуқуқшунос», «Ижодкор» уюшмалари ҳам фаолият кўрсатмоқда.

(ЎзА).

«ТЕЗ ЁРДАМ» ЁРДАМГА МУҲТОЖ

Чорак миллиондан ортиқроқ аҳолиси бўлган Нукус шаҳрида «Тез ёрдам» хизматига қўнғироқ қилувчилар «Машина чақириққа кетган, кутиб туринг, навбати билан юборамиз» деган жавобни эшитмоқдалар. Чунки Қорақалпоғистон пойтахтида бир кеча-кундузда бор-йўғи тўрт-бешта «Тез ёрдам» машинаси ишлайди, холос. Яъни ҳар 50 минг аҳолига битта «Тез ёрдам» тўғри келади. У бир кеча-кундузда 150-160 чақирим масофага қатнайди. Ҳар битта машинанинг ўртача 30-35 чақирим йўл босишини ҳисобга олсак, тез тиббий ёрдамга муҳтожларнинг барчасининг ҳолидан хабар олишнинг иложи йўқ. Устига устак шаҳар «Тез ёрдам» автохўжалиги на янги автотранспортлар билан, на зарур эҳтиёт қисмлар билан таъминланаётир.

Ҳ. АБДУСОДИҚ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Шароф Рашидов туманидаги «Пахтаобод» ширкатлар уюшмаси ҳудудида тўртта тегирмон, дурадгорлик цехи, кичик ғишт заводи ва мой-жувоз ишлаб турибди. Яқинда шулар жумласига яна бир кичик цех — тикув цехи ҳам қўшилди. Бу ерда уюшма ишчи-хизматчилари учун махсус кийимлар тикиш йўлга қўйилди.
СУРАТДА: тикув цехида.

Б. ТЎРАЕВ олган сурат.

"Саноатқалинқоғозсавдо"

ҳиссадорлик жамиятида доимий ишлаш учун юқори малакали мутахассислар керак:

- ***КАРТОН ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТЕХНОЛОГЛАРИ*** - ўрта-техник ёки олий маълумотли ва амалий иш тажрибасига эга бўлган;
- ***КАРТОН ҚИЛУВЧИ МАШИНА МАШИНИСТЛАРИ*** - ўрта-техник ёки олий маълумотли ва амалий иш тажрибасига эга бўлган;
- ***БОШ ИҚТИСОДЧИ*** - олий маълумотли ва тажрибали;
- ***БОШ МЕХАНИК*** - ўрта-техник ёки олий маълумотли ва амалий иш тажрибасига эга бўлган;
- ***ЭЛЕКТРОН УСКУНАЛАР ВА САНОАТ ТЕЛЕВИДЕНИЯСИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БЎЙИЧА АЛОҚАЧИ МУТАХАССИСЛАР*** - ўрта-техник махсус ёки олий маълумотли ва тажрибага эга бўлган;
- ***ЭЛЕКТРИКЛАР*** - ўрта-техник маълумотли, саноат ускуналарини назорат қилиш ва таъмирлаш бўйича амалий тажрибага эга бўлган;
- ***КИП и А МУТАХАССИСЛАРИ*** - ўрта-техник ёки олий маълумотли, ишлаб чиқаришдаги тажрибаси 4-5-разряддан кам бўлмаганлар.

Мутахассисларга катта маош тўланади, оилавий аҳволига қараб шартнома асосида уй ҳам берилиши мумкин.
Корхона ишчилари бепул тушлик, озиқ-овқат, янги сабзавотлар билан ҳам таъминланадилар. Комбинат қошида профилакторий, болалар боғчаси ишлаб турибди.

Қуйидаги манзилга мурожаат қилинг:
Тошкент вилояти, Ангрен шаҳри, Гулбоғ посёлкаси.
Тел.: 3-78-00 (кадрлар бўлими)
"Саноатқалинқоғозсавдо" ҲЖ.

"ЎЗТАДБИРКОРБАНК" АКЦИЯДОРЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

Акционерлик - тижорат Ўзтадбиркорбанки
1995 йил 16 март куни соат 11.00 да
Ўзбектуризм миллий компаниясининг мажлислар залида
(Тошкент шаҳар, Хоразм кўчаси, 47-уй)
акционерларнинг умумий мажлисини ўтказади.

Кун тартибига қуйидаги масалалар киритилади:

1. Ўзтадбиркорбанкнинг 1995 йил иш якунлари ва банк фаолиятининг Ўзбекистон Республикаси Президенти И. Каримовнинг Олий Мажлис IV сессиясидаги маърузасидан келиб чиқувчи асосий йўналишлари тўғрисида.
2. Ўзтадбиркорбанкнинг йиллик баланси, молиявий ҳисоботи ва дивидентлари тўғрисида.
3. Ўзтадбиркорбанк тафтиш комиссиясининг ҳисоботи.
4. Ўзтадбиркорбанк Низомига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида.
5. Ўзтадбиркорбанк кенгаши таркибидаги ўзгаришлар тўғрисида.
6. Ўзтадбиркорбанк тафтиш комиссиясининг таркибидаги ўзгартиришлар тўғрисида.

Мажлис иштирокчиларини рўйхатга олиш 16 март куни соат 10.00 да бошланади.

Рўйхатдан ўтиш чоғида шахсни билдирувчи ҳужжат, шунингдек овоз бериш ҳуқуқига эгалиги ҳақида акционерларнинг мажлис қароридан кўчирма, сертификат ёки ишонч қоғози тақдим қилинади. Мажлис қатнашчилари 1996 йил 15 март куни Тошкентга келадилар ва "Ўзбекистон" меҳмонхонасига жойлашадилар.

Йиғилиш кун тартиби ҳақида, Ўзтадбиркорбанк муассасалари фаолиятига оид таклиф ва мулоҳазаларни қуйидаги манзилга юборишингизни сўраймиз:

700047, Тошкент, Содиқ Азимов кўчаси, 52а-уй.

Ташкилий қўмита.

ҚЎШИМЧА МАЪЛУМОТ ОЛИШ УЧУН ТЕЛЕФОН РАҚАМЛАРИ: 33-65-10, 36-00-24.

"ЎЗБЕКМАШСЕРВИС"

Ўзбек-Беларус қўшма корхонаси
Тошкентдаги омборидан:

- *МАЗ туркумига кирувчи автомобиллар ва улар учун эҳтиёт қисмлар;*
- *ЯМЗ-238 2М, Д-245 ва Д-243 (МТЗ тракторлари учун) маркали двигателлар;*
- *МАЗ-8378 маркали (соябони билан) тиркамалар;*
- *320/508 маркали автошиналар;*
- *қишлоқ хўжалик машиналари учун шиналар сотади.*

Шунингдек МАЗ, БелАЗ машиналари, МТЗ тракторлари ва уларнинг эҳтиёт қисмларини майда чакана улгуржи тарзда сотиш учун буюртмалар қабул қилади.

Тўлов шакли - сўмларда, пул ўтказиш йўли билан.

Манзил: Тошкент, Ойбек мавзеси, 2/3.
Телефонлар: 54-99-19, 54-69-72, 54-88-11. Факс: 55-94-11.

"ЎЗБЕКМАШСЕРВИС" - МАҲСУЛОТЛАР ТОШКЕНТДАГИ ОМБОРДАН СОТИЛАДИ.

"ТУРОН"

Акциядорлик тижорат бирлаштирув банкининг
муҳтарам омонатчилари диққатига!

Ўзбекистон Республикаси ҳукумати ва Марказий банки амалга ошираётган қатор чора-тадбирлар миллий валюта-сўмнинг мавқеи ва тўлов қобилиятининг мустаҳкамланишига ҳамда кредит-молия бозорида қайта молиялаш меъёрларнинг камайишига олиб келди.

Шуларни инобатга олиб, "ТУРОН" АТББда кредитлар бўйича фоиз қийматларини камайтириш сиёсати олиб борилмоқда.

Жумладан, 1996 йил 10 февралдан "Турон" АТББ ва бўлинмаларидаги "Олмос" аҳоли омонатлари бўйича фоизлар бир ойга 7% ҳисобида тўланади.

Агар 6 ой мобайнида омонат бўйича харажат жараёнлари амалга оширилмаган бўлса, омонатларнинг бошланғич қийматига нисбатан 7 фоиз мукофот пули тўланади.

"ТУРОН" АТББ

Маълумотлар учун телефонлар: 44-25-97, 44-35-79.

• 1996 йил — Амир Темур йили

ФРАНЦУЗ ТЕМУРШУНОСЛИК МАКТАБИ

Француз олими Алфонс де Ламартин Амир Темур салтанатидан ҳайратланиб унга шундай баҳо берган эди: «Оврупо на Искандарда, на Атилада ва на Московия зафарини қучган янги фотиҳ — Наполеонда адолатли қонунлар асосига қурилган бундай бошқарувни кўрган эмас».

Соҳибқирон Амир Темурнинг жўшқин ҳаёти ва кўп қиррали фаолияти буюк жаҳонгирлиги ва бунёдкорлиги, машҳур салтанати, умуман темурийлар сулоласи тарихига қизиқиш доимо юқори бўлган. Шу сабабли у ҳақда турк, араб, форс, француз, инглиз, испан, немис ва бошқа тилларда кўп илмий тарихий асарлар, оммабоп рисолалар, бадиий китоб ва достонлар ёзилган, пьеса, ҳатто Париж ва Лондон саҳналарида опералар қўйилган. Бир сўз билан айтиш мумкинки, **жаҳон шарқшунослигида мустақил «темуршунослик» йўналиши шакллангандир. Бу соҳада француз темуршунослари** олдинги сафларда бордилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов таъкидлаганидек, француз шарқшунослари бизнинг тарихимиз, маданиятимиз, тилимиз, буюк аждодларимиз меросини ўрганиш борасида кашшофлик қилдилар ва ажойиб натижаларга эришдилар.

Француз шарқшунослик мактаби XVIII асрдан бошлаб шакллана бошлаган. Ўша даврда А. Гален томонидан «Минг бир кеча» эртакларининг фаранг тилига таржима қилиниши Оврупада Шарқ мамлакатларига бўлган қизиқишни янада орттириб юборган. Шарқ давлатларига кўплаб илмий-тижорат экспедициялари уюштирилган ва олинган маълумотларни умумлаштириш бошланган. Айни пайтда Шарқнинг, шу жумладан, Марказий Осиёнинг тарихи, маданияти ва санъатига қизиқиш кучайган.

Шарқ алломаларининг нодир қўлёзмалари фаранг тилига таржима қилинган. Булар жумласига Шарафиддин Али Яздийнинг «Зафарнома» (1722), Ибн Арабшоҳнинг «Темур» (1658), Абулғози Баҳодирнинг «Татарлар сулоласи тарихи» (1726), Абдураззоқ Самарқандийнинг «Икки бахт юлдузининг кўтарилиши ва икки дарёнинг қўшилиши» (1715), Ибн Халдуннинг «Тарихга кириш» (1852), Ибн Батутанинг «Саёҳатлари» (1853), Мирзо Улуғбекнинг «Зижи Кўрагоний» (1853), Бобурнинг «Бобурнома» (1871), Мирхонднинг «Сосонийлар тарихи» (1845) асарлари киради. 1787 йили машҳур

француз шарқшунос олими Л. Ланглэ **«Темур тузукларини» француз тилига таржима қилган.** Рус тилига «Темур тузуклари» айнан шу француз нашридан 1894 йили Тошкентда рус шарқшуноси Н. П. Остроумов раҳбарлигида таржима қилинган эди.

Бундан ташқари француз олимларининг Амир Темур шахси, Темурийлар даври маданияти ва тарихига бағишланган дастлабки тадқиқотлари чоп этила бошлади. Таниқли француз шарқшуноси С. де Саси Амир Темурнинг француз қироли Карл VI билан ёзишмалари тўғрисида (1812) мақола ёзди. Бу борада Сактийоннинг «Буюк Темур тарихи» (1677), Мураджа д Охсоннинг «Чингизхондан Темургача муғуллар тарихи» (1852), Х. Моранвилленинг «Темур ва унинг саройи аҳли хотиралари» (1894), Р. Марганинг «Темур тарихи» (1739), Э. Блошенинг «Самарқанд ёзувлари» (1897), Де Круазиенинг «Темурийлар даврида Самарқанд ёдгорликлари» (1891), Ж. Капюнинг «Темур салтанати бўйлаб» (1892) Ужфалви-Бурдоннинг «Париждан Самарқандга» (1880), Э. Галлуанинг «Темур пойтахтига саёҳат» (1898) каби рисола ва хотиралари француз темуршунослиги томонидан қўйилган салмоқли қадамлар эди.

Соҳибқирон шахсига қизиқиш Францияда XX асрда янада кучайди. Хусусан, Амир Темурнинг инсоният тарихида тутган ўрни ва мавқеи ҳақида ўнлаб тарихий, бадиий ва илмий асарлар яратилди. Шулар жумласига Л. Буванинг «Темурийлар цивилизацияси ҳақида қисса» (1926), А. Шампдорнинг «Темур» (1942), М. Першероннинг «Осиё ҳоқонлари» (1951), Э. Берлнинг «Европа тарихи: Аттиладан Темургача» (1946), Р. Груссенинг «Дашт салтанати» (1939), М. Брионнинг «Темур» (1963) каби асарлари киради.

XX асрнинг 90-йилларида ўз давлат мустақиллигини қўлга киритган Ўрта Осиё жумҳуриятларининг ўтмиши ва ҳозирги кунига муносабат «қизил империя» даврида фаолиятини анча сусайтирган француз шарқшунослик мактаби вакилларини яна янги илмий изланишларга, зиёратларга, қалимий қўлёзмаларни ўрганишга ундади. Натижада, сўнги йилларнинг ўзида француз шарқшунослари қаламига мансуб янги-янги китоб ва рисолалар чоп этилди. Уларнинг орасида Люсейн Кереннинг «Темур ёхуд Темур хоқон салтанати» (1978), «Темур даврида Самарқанд йўли» (1990), Жан Поль Рунинг «Бобур» (1986) ва «Темур» (1991), Тьерри Зарконнинг «Сўфизмнинг Темурийларга ва Улуғбекка таъсири» (1994), В. Фурниеннинг «Самарқанд 1400-1500: Темур пойтахти, империя ва уйғониш юраги» (1995), «Бобурнома»нинг (1986) французча таржимаси, «Улуғбек — астрономия султони» (1994) ва бошқа асарлар бор.

Сўнгги йилларда Парижда темурийлар мавзуига оид иккита йирик тарихий роман чоп этилди. Биринчиси машҳур ёзувчи Амин Малуфнинг «Самарқанд» (1990) романи бўлса, иккинчиси Милена Новичнинг «Самарқандда ёққан олтин ёмғир» (1994) тарихий романидир.

Француз темуршунослари яратган асарлар жовонида профессор Л. Кэреннинг китоблари алоҳида ўрин эгаллайди. Жумладан унинг «Темур ёхуд Темур хоқон салтанати» номли китоби Амир Темур тўғрисида ёзилган асарлар ичида мукаммаллиги билан ажралиб туради. Бу китоб соҳибқироннинг дунёга келишидан то вафотигача бўлган даврни қамраб олган. Бундан ташқари китобда Амир Темур салтанатининг кейинги тақдири, Шоҳруҳ, Мирзо Улуғбек, Бобур ҳаёти ва фаолияти ҳақида ҳам бой тарихий маълумотлар, шунингдек, темурийлар шажараси берилган. Бундан ташқари китобга Амир Темур тўғрисида ёзилган барча асарларнинг тўлиқ рўйхати илова қилинган.

Профессор Л. Кэрен асарларининг яна бир қимматли жиҳати шундаки, уларда Амир Темурнинг ўнлаб нодир портретлари, 1900 йили Париждаги умумжаҳон кўргазмасига қўйилган, бугунги кунда йўқолган олтин ҳайкалчаси тасвири, турли фото суратлар, тарихий хариталар ҳамда чизмалар берилган.

Ўзбек китобхонлари Л. Кэреннинг «Темур» асаридан олинган айрим боблар билан «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафталигининг 1994 йил апрель сонларида ҳамда «Элчининг гувоҳликлари» мақоласи билан «Андижоннома» рўзномасида 1995 йил 17 ноябрда танишишга муваффақ бўлдилар. Улар ўзбек ўқувчиларида катта қизиқиш уйғотди. Шу боис **Л. Кэреннинг китоби тўла ҳолда ўзбек тилига таржима этилса ва йирик француз темуршунослари мақолалари тўплами нашр этилса, айни муддао бўлур эди. Бундан ташқари Л. Кэреннинг «Амир Темур» номли икки қисм, олти пардали пьесаси ўзбек театрларида саҳналаштирилиши ҳам мақсадга мувофиқдир.**

1987 йилнинг март ойида ташкил топган **«Темурийлар даври тарихи ва санъатини ўрганиш француз-ўзбек маданий ҳамкорлиги уюшмаси»** мамлакатларимиз ва халқларимиз орасидаги илмий-маданий муносабатларнинг тараққийсига муносиб ҳисса қўшиб келмоқда. Уюшма сиёсат ва иқтисодиёт соҳалари билан бир қаторда илм-фан ва маданият жабҳаларида ҳам шўролар даврида юртимиз «темир парда» ортида кун кўришга маҳкум этилган, Амир Темур тўғрисида бир илиқ сўз айтиш айб деб ҳисобланган бир пайтда ташкил топганлиги, айниқса, диққатга сазовордир.

Бу — уюшма асосчилари ва раҳбарлари профессор Л. Кэрен ва доимо ўзбекона либосларни кийиб юрадиган Фредерик Бопартюс-Брессанд хонимдир. Ушбу уюшма ҳозиргача ўзининг «Темурийлар» номли журналининг 15 та сонини чоп этди.

«Темурийлар» журналининг сўнгги сонида таъкидланишича, 1996 йилда Амир Темурнинг 660 йиллик юбилейи нишонланиши Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг ушбу санани мамлакатимизда ва жаҳонда кенг нишонлашга ниҳоятда катта аҳамият бераётганлиги мазкур уюшма фаолияти учун катта имкониятлар очмоқда.

Шундай қилиб, ҳар қандай сиёсат ва мафкурадан озод бўлганлиги сабабли мулоҳаза юритиш ва хулоса чиқаришда холис бўлган **француз темуршунослик мактаби ҳазрати Амир Темур ва Темурийлар сулоласи даври тарихи, фани, маданияти ва санъатини ўрганиш борасида жаҳон шарқшунослигида, шубҳасиз, етакчи ўринни эгаллайди.**

Акмал САИДОВ,
ҳуқуқшунослик фанлари доктори, профессор.

Суратда: француз темуршуноси Люсейн Кэрен. Унинг илмий жасорати алоҳида таҳсинга лойиқ.

• Ўзбекистон-ватаним маним

Наманган Давлат университети катта ўқитувчиси Абдусамад Комилов ва 3-ўрта мактаб мусиқа ўқитувчиси Йўлдошали Тиллабоевлар танловга миллий ашула айтиш билан қатнашишаяпти.

П. АКБАРОВ олган сурат.

ҚИРҒИЗ БОЛАЛАРИ ОНА ТИЛЛАРИДА ЎҚИШМОҚДА

Менинг миллатим — немис. Қишлоғимиздаги 45-қирғиз мактабида рус тили ва адабиёти фанидан дарс бераман. Мактабимизни ҳам, қишлоғимизни ҳам чинакам маънода байналминал оилага қиёс қилса бўлади.

Негаки бу ерда етти миллат вакиллари аҳил-иноқ яшашади. Шу боис ҳам қишлоғимиз номини «Дўстлик» деб атаганмиз. Туман, вилоят ҳокимлиги мавжуд муаммоларни ҳал қилишда кўмак бермоқда. Маҳаллий қирғиз халқининг истагини инобатга олиб, 1993 йилда қишлоғимизда болаларнинг ўз она тилида ўқишлари учун мактаб ташкил қилинганлиги фикримизнинг далилидир.

Қишлоғимиз Қирғизистон Республикасининг Ақси тумани билан чегарадош. Илгари қирғиз болалари Ақсидаги мактабларга бориб, таълим олишарди. 5-10 километр масофага ёш боланинг қишли-қировли кунларда бориб келишини тасаввур қилиб кўринг. Энди улар шу ернинг ўзида она тилларида сабоқ олишяпти. Ақси тумани халқи, мактаблари билан ҳам яхши алоқа йўлга қўйилган. Жумладан, Ақси тумани халқ таълими бўлими бизнинг мактабимизни ўқув қуроллари билан таъминлашда ёрдам бераяпти. Миллий байрамларни, турли кўнгилочар тадбирларни биргаликда ўтказамиз. Янги йил байрамини ҳам мактабимизда Қирғизистондан келган меҳмонлар билан биргаликда нишонладик.

Барча тадбирларга фуқаролар йиғини оқсоқоллари бош-қош. Яқинда унинг раиси Абдупаттоҳ ота Шерматовнинг ташаббуси билан қишлоғимиз фарзанди, афғон урушида ҳалок бўлган қирғиз йигити Бекпўлат Нодиров хотирасига бағишлаб футбол, волейбол мусобақалари ўтказилди. Унда қирғизистонлик мактаб ўқувчилари ҳам иштирок этдилар. Бизда бундай спорт байрамлари тез-тез ўтказиб турилади.

Президентимиз «Ота юртимиз Туркистон катта уй, буюк рўзғор, буюк бир оила. Бу оила фарзандлари қанчалик яқин ва аҳил бўлса, рўзғор ҳам шунчалик обод ва тўкин бўлади», деб бежиз айтганлари йўқ. Бу гаплар замирида олам-олам маъно борлигини бизнинг қишлоғимиз ҳаёти мисолида яққол кўриш мумкин.

В. ВАХТЕЛЬ,
Уйчи туманидаги 45-ўрта қирғиз мактаби рус тили ва адабиёти ўқтувчиси.

ҲУҚУҚИНГИЗНИ БИЛАСИЗМИ?

ЭҲТИЁТ ЧОРАСИ

Эҳтиёт чораси нима ва у қандай ҳолларда қўлланилади?

А. ЗОҲИДОВ.
Жиззах шаҳри.

Эҳтиёт чораси айбланувчи, судланувчи, суриштирувчидан, дастлабки терговдан ёки судда бўйин товлашининг олдини олиш; унинг бундан буёнги жиноий фаолиятининг олдини олиш; унинг иш бўйича ҳақиқатни аниқлашга ҳалал берадиган уринишларига йўл қўймаслик; ҳукмнинг ижро этилишини таъминлаш мақсадида қўлланилади.

Айбланувчи, судланувчи содир этган жиноятнинг хавфлилиги туфайли у суриштирувчидан, дастлабки терговдан ва суддан яшириниши мумкин деган ўринли тахмин ҳам қамоқда сақлаш тарзидаги эҳтиёт чорасини танлаш учун асос бўлиши мумкин.

Экспертиза ўтказиш учун тиббий муассасага жойлаштирилишини кутаётган, шунингдек ақли норасо деб эътироф этилган ёки жиноят содир қилганидан сўнг руҳий касалликка чалинган шахсларга нисбатан эҳтиёт чоралари улар яширинишининг ва бошқа ижтимоий хавфли қилмишлар содир қилишининг олдини олиш, шунингдек тиббий йўсиндаги мажбурлов чорасини қўллаш ҳақидаги суд ажрими ижросини таъминлаш мақсадида қўлланилиши мумкин.

СЎРОҚҚА ЧАҚИРУВ

Сўроққа қандай ҳолатда ва қайси тартибда чақирилади.

О. ОРТИҚБОЕВА.
Гулистон шаҳри.

Гувоҳ, жабрланувчи, шунингдек озодликда юрган гумон қилинувчи, айбланувчи ва судланувчи суриштирувчига, терговчига, прокуратура ва судга чақирув қоғози билан чақирилади. Чақирув қоғози почта орқали жўнатилади ёки чопар орқали топширилади. Чақирув телефонограмма, телеграмма, радиограмма билан ёки телефакс орқали ҳам бўлиши мумкин.

Чақирув қоғозида шахс ким сифатида, қайси манзилга ва кимнинг ҳузурига чақирилаётганлиги, қайси кунда ва қайси соатта келиши кераклиги, шунингдек узрсиз сабабларга кўра келмай қолган тақдирда қандай оқибатлар рўй бериши кўрсатилган бўлиши лозим.

Чақирув қоғози чақирилувчига топширилиб, тилхат олинади. Чақирув қоғози олиб борилганда чақирилувчи вақтинча йўқ бўлса унга бериб қўйиш учун чақирув қоғози у билан бирга яшовчи вояга етган оила аъзоларидан бирига, ётоқхона маъмуриятига, уй эгасига ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи вакилига топширилиб тилхат олинади.

Тергов ҳибсхонасида, вақтинча қабул қилиш-тақсимлаш қабулхоналари, жазони ижро этиш ёки тарбия колонияларида сақланаётган шахслар шу муассасаларнинг маъмурияти орқали чақирилади.

ЭКСПЕРИМЕНТ

Эксперимент нима ва у қандай ўтказилади?

А. СОБИРОВ.
Тошлоқ тумани.

Суриштирувчи, терговчи ва суд гувоҳлар, жабрланувчилар, гумон қилинувчилар, айбланувчилар, судланувчиларнинг кўрсатмаларини, бошқа далилларни, шунингдек иш юзасидан қилинган тусмол, текширилаётган ҳодисага оид муайян ҳаракатлар, шароит ва ҳолатларни тиклаш ҳамда зарурий тажрибалар ўтказиш орқали текширишга ҳақлидир.

Эксперимент бирор ҳодисани идрок қилиш, муайян ҳаракатларни бажариш, бирор ҳодисанинг содир бўлиш имкониятини текшириш, шунингдек, ҳодисанинг юз бериш ва изларнинг қолиш йўсинларини аниқлаш учун ўтказилади.

• Муаммо, муҳокама, мулоҳаза

САҲНА — УМРНИНГ ДАВОМИ

Вилоятимиздаги Олим Хўжаев номли мусиқа ва драма театри жамоасининг спектаклига борганимни яхши эслайман. Ўшанда Ўткир Ҳошимовнинг «Тўйлар муборак» комедияси қўйилаётганди.

Тошкентдан бирор-бир ўртамиёна санъаткор келса оёғимизни қўлимизга олиб томошагоҳда ҳозир бўламиз. Чунки, ўйимизда «Тошкент — Тошкентда... У ердаги санъаткорлар билан вилоятимиздаги санъаткорларнинг ўртасида катта фарқ бор» деган фикр яшайди. Мен ўшанда илк бор спектаклга ташриф буюрганимда саҳнада худди бир мўъжиза кўраётгандек, гўё ажиб бир салтанатга кириб қолгандек бўлдим. Ана шунда Сирдарё вилояти артистлари ҳам марказ санъаткорларидан қолишмас эканку деган фикр кўнглимдан ўтди.

Узоқ вақт театр остонасига қадам қўймаганлигим учун ўзимни койидим. Дарҳақиқат, агар мен бу қутлуғ даргоҳда бўлмаганимда, саҳнадаги эзгулик нурларидан бенасиб қолар эдим.

Кўп ўтмай мазкур жамоа Шекспирнинг «Қирол Лир» трагедиясини саҳналаштирди. Ижодий жамоанинг жаҳон классикасига оид бу иши албатта муваффақиятли чиқишига астойдил ишонардим. Буни қарангки, адашмабман.

Қишнинг изғирин палласи. Қаҳратоннинг қаҳрли кўзлари театр биноси ичкарисига ҳам тушган. Томошабинлар иссиқ пальтою бош кийимларда жунжикиб ўтирардилар. Ўшанда спектакль кинотеатрнинг ўнг қанотидаги кичик томошагоҳда қўйилганди. Юпун кийим билан ўз вазифасини адо этаётган «Қирол Лир»дагиларнинг аҳволини кўпчилигимиз ҳатто ўйламасдик ҳам. Хуллас, трагедия бошланиши биланоқ мен ҳам разолат, ўкинч, ҳасад ва талай қора ниятлар билан йўғрилган, худди ташқарида кезаётган аёздек қаҳрли Шекспир замонасига кириб боргандай бўлдим. Қирол Лир образини яратган артист Адҳам Юсуфалиев, масхарабоз—Рўзимат Каримов, Гонерилья — Шафоатхон Раҳматуллаева, Карделия — Озодахон Абдуллаева, Регана — Ақидахон Ҳайитова ва бошқа иқтидорли артистларнинг маҳоратларига минг тасаннолар айтдим. Ҳайриятки, ўша куни бундай фавқулоддаги кўнгил қувончи фақат менгагина юқмаган экан. Томошагоҳни қарсағу олқишлар тутиб кетди. Театр жамоаси режа бўйича уч ойда биттадан янги спектакль тайёрлаши лозим эди. Мен бу томошаларни иложи борича қолдирмасликка ҳаракат қилардим. Ўша йиллари ўнлаб саҳна асарлари яратилди. Ҳамма гап шундаки, менга бу фидойи санъаткорларнинг саҳна ортидаги ҳаёти янада тўлиқроқ аён бўла бошлади. Уларнинг санъат йўлидаги умри, ижодий ишлари ҳақида тўлиб-тошиб ёзгим келар, гўёки ҳеч ким билмайдиган ўзгача сиру синоатдан бошқаларни ҳам хабардор қилмоқчидай.

1975 йили театр эшиги илк бор очилганида йўлланма билан ишга келган 30 нафар талабадан аксарияти чўл қийинчиликларига дош беролмай ул-бул баҳоналар билан жуфтакни ростлаган. Улардан атиги 5 нафаригина «тегирмондан бутун чиқишди». Ақида Ҳайитова, Озода Абдуллаева, Зулфия Эшмуродова, Шариф Жумаев, Адҳам Абдуллаевлар ҳақида баҳоли қудрат мақолалар тайёрладим. Ахир биз қалам аҳлининг қўлидан келгани шу.

Санъаткорлар ҳаётига чуқур кириб борганим сайин уларнинг олдидаги чигал муаммолардан менинг ҳам руҳиятим азоб чекадиган бўлиб қолди. Сабаби, аксарият санъаткорларнинг ҳаёти, одамлар чўпчак қилиб айтиб юришганидек, саҳнада бошқа-ю, ҳаётда бошқа эмас экан.

Энг ёмони, ҳали-ҳануз бирор фарзандимиз «Санъаткор бўламан» — деса кўпчилигимиз ўша заҳоти унга танбеҳ бера бошлаймиз. «Йўқ, бошқа касб қуриб қоптими?». Айримларнинг фикрича, санъаткорларга иқбол кулиши амри маҳол.

Бир куни таниқли санъаткор Тўйчи Орипов билан ойнаи-жаҳонда суҳбат бўлди. Суҳбат асносида унга шахсий даромад тўғрисида ҳам савол беришди.

— Ия, нима деяпсиз? Ақалли велосипедим ҳам йўқ-ку! Артистнинг овози шу қадар ўзгардики, мухбир ҳам бироз шошиб қолди.

Юртбошимиз Ислом Каримовнинг маданият ва санъат аҳлининг иқтисодий ва маънавий аҳволини яхшилаш тўғрисидаги Фармони мана шу фидойиларнинг кўкрагига шамол бўлиб тегди. Умуман олганда, О. Хўжаев номли мусиқали драма театрининг мавқеи республика миқёсида ҳам чакки эмас. Саккизта спектакль республика радиосининг олтин фондидан ўрин олган. Ойнаи-жаҳонда театрнинг 20 дан зиёд спектакли намойиш этилди. Аммо санъаткорларни ҳадеб мақтаб, олқиш ёғдириш билан уларнинг шароитини яхшилаб бўлмайди.

Вилоятимизда республика театр арбоблари уюшмасининг 18 нафар аъзоси бор. Мен аввало ана шу табаррук уюшманинг аъзоларига қандайдир енгилликлар борми, бор бўлса нималардан иборат эканлигига қизиқдим. Эҳ-ҳе, пенсия ёшига омон-эсон етиб боргандан кейин ойлик маошига маълум бир фоиз қўшиларкан. Тўғри, ортиқча хона берилиши ҳақида ҳам гап бор. Аммо уй-жой тақсимловчи раҳбарлар: бу кўрсатма иттифоқ даврида эди дея ҳақли талабни кўпинча инобатга олишмайди. Ким билсин, айб кимда? Санъаткор халқига баъзи бир имкониятлар яратиш мумкинлигини кўпчилик билади. Аммо, лекин... Театр ижодкорларининг аксарияти Гулистон шаҳрининг тўртинчи мавзесида истиқомат қилишади. Аммо ҳозир автобус пули ошганлиги муносабати билан улар пиёда йўл босишга ўрганиб қолишган. Ҳайратланаман, наҳотки, 18 нафар ижодкорга шаҳар транспортида бепул юришни ташкил этиш шу қадар оғир муаммо бўлса!..

Санъаткорлар кишилар руҳиятини даволаб, уларнинг ўй-кечинмаларини турфа ранг эҳтирослар тўлқини билан бойитишади. Актриса Ақида Ҳайитова биз санъаткорлар инсонларни даволаймиз деганида эҳтимол ана шу оддий ҳақиқатни назарда тутгандир.

Томошабин спектаклни кўраётганида ё ўйга толсин, ё йиғласин, ё мириқиб кулсин. Бунинг учун кучли асарни топа билиш керак. Театр жамоаси бу соҳада анча изланувчан. Шунингдек, томошабин муаммоси ҳам уларни унчалик безовта қилмайди. Аммо кинотеатрлар ҳақида оғиз очилса улар ярасига туз сепилган одам аҳволига тушишади. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг вилоятимизда мақтаб тилга олинадиган кинотеатрлар бармоқ билан саналади. Сайхунобод туманидаги «Ўзбекистон» ширкатлар уюшмасидаги киноклубга кўндик. Клубнинг атрофини янтоғу-ўт ўланлар босган. Ичкариси эса ундан ҳам баттар. Электр чироғи ҳам йўқ. Ростини айтганда биз қаровсиз клубларга келиб, аввал уни тозалаб, сўнгра томоша қўйишга одатланиб қолганмиз. Орамизда ҳар доим монтёрни олиб юрамиз. Сафар халтамизда патрон, лампочка ва шунга ўхшаш лаш-лушлар бўлади. Ёритгични одамлар кириб олгунча йўлакка, сўнг саҳнага тўғрилаб қўямиз. Халқ санъатга шунчалик ташна-ки, ўша куни тўйга келгандай ясаниб келишади. Йигитлар чордона қуриб ўтиришади. Ахир тузукроқ жой ҳам йўқ-да! Аслида маданият клублари масжиддек муқаддас жой саналади. Аммо унга бўлган эътиборни қаранг, — дейди театр актёри Шариф Жумаев.

Хуллас, ҳар бир спектакль, томошабин билан бўлган учрашув ана шундай кечади. Буни санъаткорлару, мутасаддилардан бошқа биров билмайди. Кейин эса улар шаҳарга қайтишади. Қулоқлар остида олқишлар садоси жаранглаб туради.

Умр эса давом этади. Санъатга, ижодга бахшида этилган умр соҳиблари ўз ҳаётларининг мазмунини одамларга қувонч, завқ, умид улашишда деб билалилар.

Бизлар-чи? Улар ҳақида, уларнинг серташвиш турмушлари ҳақида нимани биламиз? Наҳотки, улар ҳозиргига қараганда янада кўпроқ меҳрга, эътиборга, самимий муносабатга сазовор бўлмасалар?

Юртбошимизнинг санъат аҳлининг аҳволини янада яхшилаш тўғрисидаги фармони ижодкорлар кўнглида меҳр ва садоқат туйғуларини уйғотди. Улар бу фармоннинг ҳар бандини кўзларига тутиё қилишди. Зеро, ушбу фармонда санъаткорларнинг моддий аҳволини яхшилаш, санъат соҳасида кадрлар тайёрлаш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, театр-концерт ташкилотлари ва ўқув муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш учун маблағлар ажратиш, хорижий инвесторларни жалб этган ҳолда театр ва мусиқа санъати учун махсус буюмлар ишлаб чиқариш бўйича корхоналар ташкил этиш каби муҳим масалалар кўзда тутилган. Булар ҳар бир санъаткорнинг руҳини кўтаради, янги ижодий режалар тузишга илҳомлантиради.

Хўш, ушбу Фармон қабул қилингандан бери сезиларли ўзгаришлар бўлдими? Вилоятлар, шаҳар ва туман ҳокимликлари ва шу соҳа мутасаддилари ўз ташаббуслари, ўз имкониятларидан келиб чиқиб қандай режалар ва тадбирларни амалга оширишни кўнгилларига тугдилар? Ана шу саволлар ҳар биримизнинг диққатимизни тортади, ўйлантиради. Санъаткорлар ўз меҳнатларига яраша рағбат топишига эса чин дилдан ишонамиз.

Сабоҳат НОРБЎТАЕВА,
Ўзбекистон журналистлар уюшмаси аъзоси.

Й. Охунбобоев номидаги Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти жамоаси «Тикув буюмлар технологияси» кафедраси доценти техника фанлари номзоди
Минаввар РАҲМОНОВАнинг
бевақт вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қиладилар.

Ўсимлик моддалари кимёси институти жамоаси илмий ходим А. М. Эрматовга отаси
Мутал ЭРМАТОВнинг
вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Республика Матбуот тарқатиш уюшмаси Ассоциациясининг жамоаси Бухоро вилоят Матбуот уюшмаси акционерлик жамиятининг собиқ раиси
Хайри ЗАЙНИЕВнинг
бевақт вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор қилади.

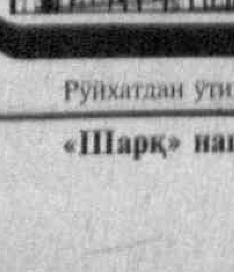

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Анвар ЖЎРАБОЕВ.

БЎЛИМЛАР:
Парламент 33-57-34;
Хатлар 33-07-48;
Мерос ва қадриятлар 36-29-89;
Қишлоқ хўжалиги 36-07-94;
Иқтисодиёт 36-36-65;
Маънавият 36-35-60;
Тунги муҳарририят 33-10-28.

• МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП,
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.

Навбатчи муҳаррир — О.Раҳимов.
Навбатчи — Б. Остонақулов.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 0001 Буюртма Г. — 079. 51671 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2 Босишга топшириш вақти—21.00 Босишга топширилди — 21.00.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди.

1 2 3 4 5 6